

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární a preprimární edukace

První týden povinné školní docházky

Diplomová práce

Autor: Martina Hospodková
Studijní program: M7503 Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Vedoucí práce: Mgr. Iva Košek Bartošová, Ph.D.

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:	Martina Hospodková
Osobní číslo:	P111303
Studijní program:	M7503 Učitelství pro základní školy (1. stupeň)
Studijní obor:	Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Název tématu:	První týden povinné školní docházky
Zadávající katedra:	Ústav primární a preprimární edukace

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í:

Cílem diplomové práce je ukázat, jak probíhá první týden v září v prvních třídách základní školy v České republice. Teoretická část práce se zaměří na školní zralost a školní připravenost dítěte pro školu a jeho vývoj v preprimárním období. Praktická část práce zmapuje na základě kvantitativního průzkumu (dotazníkového šetření) výuku prvního týdne povinné školní docházky se zaměřením na náplň prvního dne ve škole, pomůcky, počet a průběh hodin prvního týdne edukace.

Vedoucí diplomové práce:	Mgr. Iva Košek Bartošová, Ph.D. Ústav primární a preprimární edukace
Oponent diplomové práce:	PhDr. Vladimír Václavík, Ph.D.
Datum zadání diplomové práce:	27. 11. 2014
Termín odevzdání diplomové práce:	

doc. PhDr. MgA. František Vaníček,
Ph.D.
děkan

PhDr. Pavel Zíkl, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne.....

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat Mgr. Ivě Košek Bartošové, Ph.D. za odborné vedení, poskytování cenných rad a čas, který mi věnovala při vypracování mé diplomové práce. Ráda bych také poděkovala pedagogickému sboru ze ZŠ Resslova Hlinsko, za poskytnutí doplňujících informací.

Anotace

HOSPODKOVÁ, Martina. *První týden povinné školní docházky*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 76 s. Diplomová práce.

Cílem diplomové práce je ukázat, jak probíhá první týden v září v prvních třídách základní školy v České republice.

Teoretická část práce se zaměří na školní zralost a školní připravenost dítěte pro školu. Objasní jeho celkový vývoj a výchovu v preprimárním období. K obohacení teoretické části přispívají i zajímavá doporučení a rady nejen pro učitele, rodiče, ale i pro samotné budoucí prvňáčky. Praktická část práce zjistí na základě kvantitativního průzkumu (dotazníkového šetření) výuku prvního týdne povinné školní docházky. Zmapuje náplň prvního dne ve škole, pomůcky a vybavení, počet a průběh hodin prvního týdne edukace. Praktická část je doplněna o návrhy na průběh prvního týdne povinné školní docházky v různých typech škol.

Klíčová slova: školní zralost, školní připravenost, předškolní věk, první týden, první den

Annotation

HOSPODKOVÁ, Martina. *The first week of a compulsory school attendance*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2017. 76 pp. Diploma Thesis.

The aim of the diploma thesis is to show the procedures following in the first September week in the first classes in the Czech Republic. The theoretical part focuses on the school maturity and readiness of a child for school. It clears its overall development and education in pre-primary time. To enrich the theoretical part there are also several interesting recommendations and advice not only for teachers and parents but also for future first class pupils themselves. The practical part discovers, on the basis of a quantitative research (a questionnaire survey), the first week of education in the first class. It maps the first day content, teaching aids and equipment, the number and procedures of the lessons in the first week. In addition to the practical part, there are stated suggestions for the first school week of compulsory attendance in various types of schools.

Key words: school maturity, school readiness, pre-school age, first week, first day

OBSAH

1 Vývoj dítěte v předškolním věku	11
1.1 Motorika.....	11
1.2 Vnímání	14
1.3 Emoce	16
1.4 Návyky.....	17
1.5 Sociální dovednost.....	17
1.6 Kresba	18
1.7 Hra	19
2 Výchova dítěte v předškolním věku	20
2.1 Historie předškolní výchovy	20
2.2 Výchova v dnešní době.....	21
2.3 Mateřské školy.....	22
2.3.1 Jak vybrat mateřskou školu.....	23
3 Školní zralost a připravenost.....	24
3.1 Školní zralost	25
3.2 Školní připravenost	26
3.3 Testy školní zralosti	27
4 Budoucí „prvňáček“	28
4.1 Výběr školy.....	28
4.2 Zápis do první třídy základní školy	30
4.2.1 Samotný zápis	30
4.2.2 Čas po zápisu	31
5 První třída	32
5.1 První školní den	33
5.2 Výzdoba a vybavení.....	35
5.3 První týden školní docházky.....	36
6 Průběh prvního týdne povinné školní docházky.....	37
6.1 Předmět a cíle šetření.....	37
6.2 Metoda a průběh šetření.....	38
6.2.1 Zkoumaný soubor	39

7	Vyhodnocení získaných výsledků	40
8	Návrhy průběhu prvního týdne povinné školní docházky	62
8.1	Větší městská škola.....	62
8.2	Menší městská škola	63
8.3	Vesnická škola	65
8.4	Alternativní škola.....	66
9	Shrnutí výsledků průzkumu a diskuze	69
	ZÁVĚR	72
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	74
	SEZNAM PŘÍLOH.....	76

ÚVOD

Diplomová práce se zaměřuje na celkové zmapování prvního týdne povinné školní docházky ve všech krajích České republiky.

Téma jsem si zvolila, protože v životě člověka je nástup povinné školní docházky pokládán za důležitý mezník. První týden školy, může dítě poznamenat na celý život. Především může pozitivně či negativně ovlivnit průběh celé jeho povinné školní docházky. Zajímalo mě, jak první týden nových školáků probíhá. Snažila jsem se objasnit, co učitel nechává na rozhodnutí dětí nebo co jim naopak jasně přiřadí či oznámí, bez jejich sebemenší účasti. Chtěla jsem zjistit, jaké pomůcky žák potřebuje, na co se má připravit, co má očekávat. Zaměřila jsem se přímo na průběh prvního dne, který je spojen s přivítáním, novými spolužáky, učitelem, prostorem, ale především s novou etapou života dítěte.

Teoretická část se zaměřuje na celkový vývoj a výchovu dítěte, ještě před nástupem povinné školní docházky. Jednotlivé kapitoly jsou vymezeny základními pojmy souvisejícími přímo s vývojem či výchovou dítěte. Z hlediska vývoje se diplomová práce zabývá motorikou, vnímáním, emocemi, návyky, sociálními dovednostmi, kresbou a v neposlední řadě, pro předškolní dítě, nejpřirozenější věcí a tou je hra. Jednotlivé oblasti jsou popsány tak, aby čtenář pochopil, čím dítě prochází v preprimárním období.

Oblast výchovy dítěte předškolního věku řeší formy výchovy, jak z hlediska historie, tak z pohledu dnešní doby. Samostatná kapitola se věnuje také instituci, která dítě v předškolním věku vychovává a připravuje ho na vstup do základní školy, a tou je škola mateřská. Popsala jsem, jak a na základě čeho je vhodné vybrat pro dítě mateřskou školu. Jsou tu vypsány i silné a slabé stránky mateřských škol, které mohou být v rozhodování se pro danou mateřskou školu nápomocny, mnohdy až rozhodující.

Dále se teoretická část zabývá otázkou spojenou již přímo s předškolním věkem a to především z hlediska zralosti a připravenosti dítěte. Kapitoly přesně objasňují, co by dítě mělo umět, vědět a znát, ještě před nástupem do první třídy v oblasti fyzické, psychické, sociální a emocionální.

Čtvrtá kapitola je už přímo zaměřena na budoucího prvňáčka. Najdeme zde odpovědi na otázky související s výběrem správné základní školy. Průběh a informace o zápisu a období po něm. Dozvíme se, jaké náležitosti a povinnosti jsou se zápisem spojené a co je potřeba přinést. Kapitola radí i jak postupovat v případě, že žádáte o odložení povinné školní docházky.

V poslední kapitole teoretické části dostaneme několik dobrých a zajímavých tipů, jak si poradit ve škole první den a následně i celý první týden. Najdeme zde obavy a očekávání, které mohou rodiče i děti mít, ale i rady a informace, které mohou potřebovat. Dozvídáme se, co si dítě má do školy přinést, jak mu mohou pomoci rodiče, ale i samotný učitel. Kromě toho se zaměříme i na vybavení a výzdobu třídy, či navození správného klimatu do nové sociální skupiny. Objasníme i problémy, které mohou dítě první týden školy potkat a jak jim předcházet či je vyřešit.

Praktická část představí dotazníkové šetření. Na začátku praktické části diplomové práce nalezneme vlastní šetření, které zodpoví odpovědi na otázky předmětu, cíle, metody a průběhu šetření. Podrobněji se seznámíme s výzkumným nástrojem, který jsem pro svoji diplomovou práci zvolila. Mým výzkumným nástrojem je již zmiňované dotazníkové šetření. Dotazník, jsem sama vytvořila a rozeslala na různé základní školy do všech krajů České republiky. Na základě odpovědí jsou vypracovány návrhy na průběh prvního týdne školní docházky pro různé typy škol. Praktická část je zakončena celkovým shrnutím poznatků a diskuzí.

1 Vývoj dítěte v předškolním věku

Nejdříve je nutné objasnit pojem „vývoj dítěte v předškolním věku“. Ve vývoji dítěte není důležité se držet předem daného schématu, kdy a co by mělo dítě v daném období života znát či umět. Každé dítě je osobnost a proto se i jeho vývoj liší. Něco bude dítě umět dříve, něco později a něco souběžně s jeho vrstevníky. Vždy se najde období, kdy vývojové změny nejsou až tak velké, ale právě v této fázi dítě již získané dovednosti a znalosti zpracovává. Ovšem i uvnitř jeho samého se připravuje na další nové poznatky v životě (Matějček, 1996).

Přímo pojem „předškolní věk“ by se také mohl definovat jako jedna z nejvýznamnějších etap v životě dítěte. Podle psychologů vývoj dítěte ovlivňuje: *„prostředí, kulturní úroveň rodiny, zvyky, režim, výchovné zásady a zvláštnosti, které tam panují.“* (Matějček, 1996, s. 50).

Souhrnně by se dalo říci, že v tomto období se z dítěte stává civilizovaný a kulturně vzdělávaný člověk. Dokáže také uplatňovat již osvojené návyky. Především se dítě nechce odlišovat od ostatních. *„Dítě chce vypadat jako ostatní, dělat to, co dělají druzí a chápe to, co dělat má a co dělat nemá.“* (Matějček, 1996, s. 50).

1.1 Motorika

Jednou z nejdůležitějších složek vývoje dítěte je motorika. Jiným označením se jí také říká pohybová schopnost organismu. Bednářová a Šmardová (2011, s. 5) ji rozdělují do několika rovin:

- hrubá motorika,
- jemná motorika,
- grafomotorika,
- motorika mluvidel,
- motorika očních pohybů.

Mezi oblasti, které s motorikou úzce souvisejí lze zařadit vnímání hmatové, vlastních pohybů, rovnováhy, svalového napětí a kresbu (Bednářová, Šmardová, 2011).

Všechny zmíněné pohybové dovednosti přispívají ke zdokonalování pohybů a vnímání dítěte. Také dítě v tomto období obohacují o větší hbitost a lepší pohybovou koordinaci (Špaňhelová, 2004).

Následně uvedeme jednotlivé roviny motoriky, kterým se budeme podrobněji věnovat. Jedna z nejdůležitějších motorik je hrubá motorika, kterou rozdělení začíná. Díky tomu, že dítě dokáže koordinovat svoji obratnost a tělesnou aktivitu, je přijímáno kolektivem. Vše se projevuje přesností pohybů a pohyblivostí, která je impulzem pro rychlost. Pokud se dítěti v tomto období nedaří určitá činnost, dítě ji nevyhledává nebo se jí dokonce snaží vyhybat (Bednářová, Šmardová, 2011).

Z uvedených vysvětlení je patrné, že dítě dokáže dobře skákat, a to i po jedné noze, hopsat, přeskakovat, ale také přejde i vyvýšenou plochu. Žádný problém mu nedělá lezení po žebříku či střídání nohou při chůzi do schodů či ze schodů (Špaňhelová, 2004).

Mezi další roviny motoriky patří neméně důležitá jemná motorika. Jemná motorika je zaměřena na přesnost a obratnost především u činností, kde používáme ruce (Bednářová, Šmardová, 2011).

Z hlediska běžných činností, se kterými se dítě nejčastěji setkává, jsou nejvíce vyhledávané práce se stavebními kostkami či bábovkami na pískovišti. Při všech těchto činnostech dokáže vytvořit, už složitější stavby jako věže, pyramidy, tunely, hrady,... Mezi další oblíbenou činností bychom mohli zařadit modelování z plastelíny (Špaňhelová, 2004).

Patří sem, ale i obratné zacházení s kuchyňským příborem při stolování. Do této doby dítě používalo pouze lžíci, teď jí i vidličkou a nožem. Ovšem i správná pohybová koordinace ruky při čištění zubů spadá do oblasti jemné motoriky (Matějček, 1996).

Rovněž důležité je vysvětlení i další z rovin, a to grafomotoriky. Určité grafomotorické prvky objevujeme u dítěte především v kresbě, kde úroveň prvků je ovlivněna věkem. Čím je dítě starší a má více zkušeností, tím by se měla různorodost i náročnost prvků zvyšovat.

V období, na které se diplomová práce zaměřuje, by mělo dítě bezproblémově zvládat vlnovky, šikmé čáry, zuby, smyčky a oblouky. Obtížnější prvky je možné dítěti předkreslovat nebo využít pracovních listů pro grafomotoriku určených (Bednářová, Šmardová, 2011).

Nedílnou součástí motoriky je motorika mluvidel. Termín lze zjednodušeně chápat, jako řeč dítěte. Řeč se neustále zdokonaluje, ale v předškolním vývoji je

zásadní. „*Postupně se řeč stává prostředkem komunikace, vztahů, spolupráce, usměrňování sociálních interakcí a zároveň nástrojem myšlení.*“ (Bednářová, Šmardová, 2011, s. 28).

Dalo by se říci, že řeč, často spojená s patlavostí a jinými nedokonalými projevy je nejdůležitějším prostředkem komunikace lidstva vůbec. Mezi nejzákladnější dělení, díky němu může být řeč ovlivněna je:

- motorika,
- vnímání,
- sociální prostředí.

V případě opoždění v hrubé i jemné motorice mohou u dítěte nastat problémy ve vývoji řeči.

Díky vnímání zrakově dítě zachycuje podněty z okolí, na něž reaguje hlasem. Důležitým faktorem je pro něj také to, aby vidělo na mluvidla dalších osob a slova se tak snažilo odezírat. To platí také u neverbální komunikace. U sluchového vnímání se klade důraz na správné osvojování artikulace.

Co se týká sociálního prostředí, má v rozvoji řeči velkou ovlivňující úlohu. Jedná se především o návyky rodiny. Problémem mohou být nevhodné výchovné styly, ale také nedostatek i nadbytek podnětů. Řeč může být pomalejší, často vedoucí i k zadržování či negativnímu přístupu dítěte k řeči (Bednářová, Šmardová, 2011).

U dítěte je možné setkat se s tzv. „vnitřní řečí“. Dítě na základě instrukce provede určitou činnost. Pokyny si již neopakuje nahlas, spolupracuje pouze se svým „vnitřním já“.

V předchozím, tedy batolecím období, bylo typickým znakem dítěte tykání. Díky napodobování dospělých dítě každému tykalo, bez ohledu na to, zda je to příbuzný nebo ho dítě vidí ten den poprvé. Právě v předškolním věku se dítě učí lidem vykat (Špaňhelová, 2004).

Podle Bednářové a Šmardové (2011, s. 14) „*zrakem přijímáme nejvíce informací z našeho okolí. Zrak je prostředníkem poznávání hmotného světa i prostředkem komunikace.*“

Termín „motorika očních pohybů“ je zcela totožný s termínem „zrakové vnímání“. Na základě zrakového vnímání v předškolním věku je nejdůležitější rozlišování tvarů především v oblasti os horizontálních a vertikálních. Předchází se

tím následným obtížím při čtení ve věku školním. Zpřesňuje se diferenciací tvarů. Děti se lépe orientují v syntetické oblasti. Analytická oblast se uplatňuje méně, především cvičení zaměřená na detaily a srovnávání. Zrakové vnímání v předškolním věku lze považovat jako předchůdce dobré úrovně ve čtení a psaní ve věku školním (Zelinková, 1994).

Podstatou motoriky očních pohybů je, že dítě začíná vnímat i polohu předmětu v prostoru. Už se orientuje v pojmech nahoře x dole, vpravo x vlevo (později). Také si začíná zvykat na to, že směr textu sledujeme odshora dolů a zleva doprava. Text čteme po řádcích. Je pro něho přirozenější konkrétní obsah, který si umí představit a je schopno přesněji vnímat tvary (Bednářová, Šmardová, 2011).

1.2 Vnímání

Nejpřirozenější poznávací oblastí dítěte je názornost. Kapitola vnímání popíše a zhodnotí její jednotlivé druhy. Předškolní dítě užívá především svého názoru, vnímání i představivosti. Špaňhelová (2004, s. 11) uvádí příklad, jak dítě v tomto období uvažuje. „*Máme dvě stejné skleničky se stejným počtem korálků, souhlasí s námi, že počet korálků je v obou skleničkách stejný. Pokud jednu skleničku vyměníme za širší a necháme stejný počet korálků, dítě usoudí, že v široké skleničce je korálků méně.*“

Mezi nejzákladnější dělení vnímání patří:

- sluchové vnímání,
- zrakové vnímání,
- hmatové vnímání,
- vnímání času,
- vnímání prostoru.

Sluch nám Bednářová a Šmardová (2011, s. 40) popsaly jako „*prostředek komunikace, který významnou měrou ovlivňuje rozvoj řeči i abstraktní myšlení.*“

Sluchové vnímání se rozvíjí díky naslouchání a to tak, že dětem budeme číst. Přispívá to k obohacení slovní zásoby, vyjadřování dítěte, ale především schopnosti rozdělit příběh na hlavní část a podrobnosti. Věci z příběhu rozkládá a skládá a tím se připravuje na proces analýzy a syntézy u čtení a psaní. Učí se tím také rozlišovat podobně znějící slabiky (ry x rý), rozložit slova na hlásky a přiřadit k nim písmeno.

Díky procvičování dítě bez problému řekne, jaká hláska byla na začátku, uprostřed i na konci slova. Poté slova rozdělujeme i na slabiky. Pomoci nám k tomu může hra „slovní fotbal“. „Vykopneme“ slovo MÁMA a dítě vymyslí na slabiku MA slovo. Další fází je, že hlásky budeme oddělovat a dítě řekne nakonec celé slovo (j-a-r-o) (Matějček, 1996).

O důležitosti a velkém přínosu pomoci zrakového vnímání pro člověka, jsme se již dozvěděli při vysvětlení pojmu „motorika očních pohybů“.

Z hlediska hmatového vnímání, které je dítěti přirozené již od jeho narození, je podstatná schopnost hmatat a spojovat hmatové vjemy s myšlením. Důležité je si uvědomit, že toto vnímání nevnímáme pouze rukou, nýbrž celým povrchem těla. Ovšem hmat je nejcitlivější v konečcích prstů rukou.

Dubjaková (2007) tvrdí, že v předškolním věku děti lépe poznávají malé předměty, které jsou nečleněné a větší předměty, které jsou členěné. Dítě se zaměřuje na poznávání různých povrchů a materiálů, jako je tvrdý x měkký, mokrá x suchá, hrubý x hladký, silný x slabý, hranatý x kulatý, atd.

Oblast vnímání času je pro dítě v tomto období ještě nepříliš známá, až nepochopitelná. Dítě žije především tím co je, tedy přítomností. Neuvědomuje si, co by mohlo nebo mělo následovat. Do všech činností se ponořuje naplno a s jejich ukončením rozhodně nespěchá. Čas má především spojený s aktivitami, které se každý den opakují ve stejnou dobu. To co ho baví, plyne velmi rychle, avšak nepříjemné věci se zbytečně táhnou. Čím delší časový úsek si má dítě představit, tím je to pro něho obtížnější. Dítě by si mělo především osvojit časovou posloupnost.

Hlavním cílem z hlediska vnímání času v tomto období je seřadit obrázky podle posloupnosti děje, orientovat se v tom, co se stalo nejdříve, později a naposled. Ze začátku rozlišovat pojmy nejdříve, před tím, nyní, potom. Následně i pojmy včera, dnes, zítra. Důležitá je také orientace ve dnech v týdnu a ročních obdobích. Roční období spojuje s různými činnostmi a aktivitami (Bednářová, Šmardová, 2011).

V případě vnímání prostoru se dítě orientuje díky senzomotorickému vnímání, do kterého zahrnujeme zrak, sluch, hmat, pohyb a jejich celkové zpracování. Senzomotorické vnímání nám pomáhá utvářet si prostorové představy a vztahy v prostoru pojmenovat. Dítě začíná odhadovat vzdálenosti, porovnávat

velikosti objektů, jejich uspořádání. Zlepšuje se orientace v prostředí, které dítě zná a začíná ho vhodně využívat pro své potřeby. Později se do známého prostředí přidává cesta do mateřské školy a prostředí v ní. Vnímání prostoru je úzce spojeno s koordinací pohybů, časovým vnímáním a rozvojem zrakové analýzy a syntézy.

Dále je nutné podotknout, že dítě bezchybně určí co je uprostřed, poslední, předposlední, hned za, hned před, vpravo, vlevo. Orientuje se na vlastním těle. Nakonec zvládá i náročnější kritéria – vpravo dole (Bednářová, Šmardová, 2011).

1.3 Emoce

Z obecného hlediska je zřejmé, že emoční vybavenost dítěte je jednou z nejdůležitějších složek jeho vývoje pro budoucí život. Emoce jsou každodenní součástí lidského života, která nás v mnoha ohledech velmi ovlivňuje. Shapiro (1998, s. 14) zařazuje do emočních vlastností:

- vcítění,
- vyjadřování a chápání pocitů,
- ovládání nálady,
- nezávislost,
- přizpůsobivost,
- oblíbenost,
- schopnost řešení mezilidských problémů,
- vytrvalost,
- přátelskost,
- laskavost,
- úctu.

Všechny tyto vlastnosti jdou důležité pro dosažení úspěchu.

Další důležitou dovedností, kterou by se děti měly naučit, je porozumět významu postojů, výrazu obličeje, tónu hlasu a řeči těla pro pochopení svých vlastních emocí, ale i pocitů druhých. Existuje několik emocí, které se řadí mezi základní. Patří mezi ně láska, nenávisť, strach, smutek. Od těchto základních se pak odvíjí řada dalších.

Podle Shapira (1998) je podstatné, aby se dítě naučilo ovládat své emoce, a díky tomu chápalo podstaty věcí, plánovalo a bralo ohled na druhé.

Přínejmenším nesmíme zapomenout na to, že v rodině se učíme, co cítíme k sobě, ale i druhým. Učí nás, jak máme projevit strach, naději, ale i to, jak to poznáme na ostatních. Děti pozorují své rodiče, i jak se chovají k sobě navzájem, ale i jak emoce projevuje každý zvlášť (Goleman, 1997).

1.4 Návyky

Člověk návyky získává především ze svého okolí a prostředí, ve kterém vyrůstá. Návyky mohou být správné, ale některé bohužel i nevhodné nebo nepřijaté společností. Jeden z nejdůležitějších návyků pro život, které by dítě mělo zvládat, je hygiena. Pokud si dítě myje ruce před jídlem, omývá ovoce a zeleninu, čistí si zuby a myje se před spaním, mělo by to dodržovat už po celý život. S hygienou úzce souvisí i správné stolování. Při stolování se zaměřit nejen na to, čím a jak dítě jí, ale i co jí. Omezovat sladkosti, ale i přejídání se vůbec. Do jídla děti nenutit.

V případě návyků můžeme najít i vhodnou dobu, kdy je potřeba začít děti učit i návyky společenské. Pro každé vychované dítě platí, že pozdravit, rozloučit se, poděkovat a poprosit je základ. Ovšem do společenského chování zařazujeme i to, že si dítě uklízí a rovná své věci, ať už jsou to hračky nebo oblečení. Řadíme sem i vytváření nebo vyrábění určitých věcí pro radost a uznání od druhého. Pokud vše již zmíněné bude dítě zvládat, bude mít nástup do školy o mnoho ulehčen.

Z předchozího zjištění je zřejmé, že tolerance a přijímání ostatních je pro děti v tomto věku přirozenost. To, že někdo mluví zvláště, vypadá jinak nebo třeba nechodí, neslyší či nemluví, děti neberou jako něco odpudivého. Spíše to chápou jako něco zajímavého a netradičního. Proto se dítě chová přirozeně a toleruje i odchylky u jiného jedince.

Při učení dbáme především na to, aby se dítě naučilo návyky správně. Vše, co si osvojí a zabuduje špatně, se bude později hůře odstraňovat (Matějček, 1996).

1.5 Sociální dovednost

Kromě výše zmíněných v kapitole Vývoj dítěte v předškolním věku se nyní zaměříme i na sociální dovednost. Dítě díky dovednostem uspokojuje své citové i sociální potřeby. Vytváří si pocity jistoty a bezpečí. Dítě musí cítit, že se na někoho může spolehnout, důvěřovat mu a že je pro někoho důležité. Sociální dovednost

ovlivňuje chování ostatních dětí k jedinci. Jak ho kolektiv přijme, zda ho respektuje, je oblíbené, sebevědomé, spokojené, uvolněné, samostatné, věří si.

Mezi další sociální dovednosti dítěte by mělo patřit zdvořilé chování, umění rozpoznat vhodné chování od nevhodného, dokázat nevhodné chování odmítnout, plnit i náročnější úkoly a samostatně je zhodnotit, překonávat různé překážky, zapojovat se do her s pravidly a určitými rolami (Bednářová, Šmardová, 2011).

Podstatné při každém kontaktu s lidmi je, že dítě je obohaceno o nové vztahy, situace, chování. Dítě si osoby začne rozřazovat do různých skupin. Zda je mu jedinec sympatický, souhlasí s ním, má v něm důvěru, je v něčem stejný a jak hodně je mu blízký. Jedná se o tzv. sociální učení. Na základě tohoto učení si dítě osvojuje sociální dovednosti, mezi které podle Bednářové a Šmardové (2011, s. 55) patří především:

- komunikace (verbální i neverbální),
- přiměřené reagování na nové situace,
- adaptování se na nové prostředí,
- porozumění vlastním pocitům a sebeovládání,
- porozumění emocím a chování druhých lidí,
- objektivní sebepojetí, sebehodnocení.

Mnohá šetření ukazují, že největším úspěchem a uspokojením dítěte je vztah s druhými. Studie ukazují, že odmítání vrstevníků dítě velmi negativně ovlivňuje a to především v oblasti školního prospěchu a emocí. Proto učíme děti vyjadřovat své potřeby a přání. Vyprávět o sobě, ale ptát se i druhých na jejich osobní informace. Přizpůsobovat se, nabízet radu a pomoc, pozitivní zpětnou vazbu, být dobrý posluchač, chápat pocity druhého, vyjádřit zájem, souhlas a dokázat se vcítit (Shapiro, 1998).

1.6 Kresba

Dále bude pozornost věnována oblasti, ve které dítě projevuje nejvíce své vlastní fantazie, kreativity, tvořivosti a dosavadních poznatků. Podle Bednářové a Šmardové (2011, s. 7) sledujeme a podporujeme správné pracovní návyky při kreslení:

- držení těla,
- držení psacího náčiní,

- postavení ruky při kreslení a psaní,
- uvolnění ruky, tlaku na podložku.

Je zjištěno, že dítě v předškolním věku, již zvládne nakreslit postavu s hlavou, trupem a horními i dolními končetinami. Kresba je také obohacena o mnoho detailů. Náměty se liší podle zaměření dítěte (Bednářová, Šmardová, 2011).

Všem musí být jasné, že kresba o dítěti vypoví více než by si samo myslelo. Do každé kresby dítě prolíná své „JÁ“. Pomáhá nám poznat osobnost a mentální úroveň dítěte. Záleží také na síle čáry, tvaru linií, umístění na straně, použití barev. Kresba dítěti pomůže s vyjádřením něčeho, co dítě neumí ještě přesně vysvětlit a formulovat. Dítě v tomto období kreslí postavy, domy, rodinu (Davido, 2001).

1.7 Hra

Následující část této kapitoly je věnována činnosti dítěti nejbližší, tedy hře. Bednářová a Šmardová (2011, s. 59) hru definují jako *„nejpřirozenější a nejdůležitější činnost, jejím prostřednictvím získává zkušenosti se světem věcí, lidí, ale zároveň poznává samo sebe.“*

Díky pozorování zjistíme, že první známky hry dítě nachází při hře s vlastním tělem. Nejdříve se dítě zaměří na ruce, pak hra přechází na celé tělo. V našem období už dítě zvládá složitější a náročnější pohyby, které jsou často spojeny s koordinací (jízda na kole, plavání, bruslení, lyžování). Nejvíce ovšem miluje hry, kde může zapojit vlastní fantazii, tvořivost, není omezeno žádnými pravidly a hraje si s dalšími dětmi. Lehčí společenské hry s pravidly ovšem zvládne.

Je potřeba si uvědomit, že pro předškolní věk jsou důležité didaktické hry, které rozvíjí především poznávací schopnosti. Mezi volnou hrou a didaktickými hrami je rozdíl v tom, že didaktické hry jsou záměrným učením a jsou často spojeny s úkoly. Patří sem také hry pohybové, konstruktivní, námětové, společenské a hry s převleky. Hrou lze chápat i výtvarnou činnost či pracovní činnosti (Bednářová, Šmardová, 2011).

2 Výchova dítěte v předškolním věku

Kapitola se zaměří na výchovu, která je pro život dítěte nezbytná. Pojem „výchova“ nemá jednotnou definici a liší se podle názoru autorů. Nejlépe výchovu vystihuje definice Pospíšila (2009): *„Výchova je činnost, která ve společnosti zajišťuje předávání „duchovního majetku“ z generace na generaci. Je hlavní složkou průběhu socializace.“* Chápeme ji také jako *„záměrné působení na osobnost jedince s cílem dosáhnout změn v různých složkách osobnosti.“*

2.1 Historie předškolní výchovy

Nejprve poukážeme na to, jak se předškolní výchova vyvíjela v průběhu několika staletí. Mnohá šetření ukazují, že každá generace je ovlivněna prostorem a časem. Postavení a názor na dítě ve společnosti se během let mnohokrát změnilo.

V období humanismu je dítě chápáno značně nelibě s dovětkem, že není hodno lásky. Dětství je zde chápáno, jako období nedokonalosti. Výchova dítěte je lhostejná, necitlivá a nevýznamná.

Až Jan Amos Komenský chápal dítě, jako osobnost s určitými potřebami. Snaží se lidstvo přesvědčit, že musí dítěti věnovat pozornost pro jeho lepší budoucnost. Přesvědčuje o důležitosti předškolní výchovy. Postupně zájem o dítě a jeho existenci narůstá, ale i přesto je výchova tvrdá a necitlivá.

Jean Jacques Rousseau se snaží dítě osvobodit od útlaku společností. Zaměřuje se především na přirozenou výchovu spjatou s přírodou. Otázkou však zůstává, jak hodně se do přirozené výchovy může zasahovat. Nadále k výchově zůstává společnost lhostejná.

Přelom nastává až v 19. století, kdy na problematiku reaguje řada reforem a hnutí. Tzv. pedagogický naturalismus vychází z potřeb jedince, které přispívají jeho výchově a vývoji. Dětství je chápáno, jako období, které přináší něco pozitivního a důležitého. Dostává se až do role nejdůležitějšího období v životě člověka.

V dnešní době uznáváme hodnoty a osobnost dítěte, jako takového. Chápeme ho, jako jedinečnou osobnost v kultuře národa a světa (Kolláriková, Pupala, 2001).

Maria Montessoriová poznamenala: *„my dospělí sami získáme, necháme-li dítě co nejdéle v tom stavu první nevinnosti, místo abychom je chtěli za každou cenu*

formovat podle svého obrazu, který si nezaslouží, aby byl jeho modelem.“
(Kolláriková, Pupala, 2001, s. 126).

2.2 Výchova v dnešní době

Již bylo řečeno něco z historie předškolní výchovy, a proto se teď zaměříme na její současnost. Shapiro (1998) se domnívá, že výchovu dítěte ovlivňuje především velký počet rozvodů. Fakt, že rodiče nežijí spolu, často ovlivňuje výchovu dítěte (každý rodič má na výchovu jiný názor). To se velmi podepisuje na času tráveném s dětmi. Jako negativní označuje i vliv televize a médií.

Pozornost bude zaměřena i na výchovu současných dětí, která může mít i několik zaměření:

- sociocentrické,
- pedocentrické,
- osobnostní.

Díky tomu, že se dnešní výchova mnohdy prolíná, můžeme se u jednoho dítěte setkat se všemi třemi výchovnými zaměřeními.

Jak bylo uvedeno, jedno z výchovných zaměření je i zaměření sociocentrické. Kolláriková a Pupala (2001) ve své publikaci upozorňují, že tato výchova je zaměřena především na společnost. Dítě je vychováváno s ohledem na společenské podmínky dané instituce. Rodina jako taková se pouze podřizuje pravidlům instituce. Výchova ze strany rodiny je velmi ovlivněna. Sociocentrická výchova se zaměřuje na přípravu na školu. Jsou zde jasné mezníky, co by dítě mělo umět a znát. Často se zde zapomíná na potřeby a přání dítěte. Dítě se opět ocitá na „vedlejší koleji“. Aktivita související s výchovou jsou připravené, provázané a promyšlené, tak aby to dítě v každodenním režimu zvládalo. Zmiňované aktivity ovšem nesouvisí s přirozenou dětskou činností. Dítě je vedeno k tomu, aby z něj byl co nejdříve dospělý člověk.

Jedno z dalších zaměření je pedocentrické, které je jedno z nejrozšířenějších a nejvíce oblíbených v této době. Zmiňovaná výchova je Kollárikovou a Pupalem (2001) popisována jako přirozená. Středem zájmu je dítě a jeho vývoj. Na základě vývoje jsou stanoveny podmínky pro výchovu. Pedocentrická výchova se zaměřuje na volnost, přirozenost, svobodu a spontánnost dítěte. John Dewey výchovu

charakterizoval v knize Kollárikové a Pupala (2001, s. 130) takto: „*Dítě se stává Sluncem, kolem kterého se otáčejí různá opatření výchovy. Ono je centrem, kolem kterého jsou organizována.*“

Mezi další zaměření patří zaměření osobnostní. Kolláriková a Pupala (2001) pohlížejí na osobnostní zaměření výchovy jako na výchovu s demokratickým a humanistickým přístupem. Převládá důvěra k možnostem a schopnostem dítěte. Dítě se může svobodně projevovat a vyjadřovat bez sebemenšího ovlivňování či omezování. Dbá se na jeho individualitu a osobnost především ve skupině.

2.3 Mateřské školy

Ještě před povinnou školní docházkou je dnes již povinností, aby dítě absolvovalo rok docházky ve škole mateřské (dále MŠ) před vstupem do základní školy (dále ZŠ). A účastnilo se tedy předškolního vzdělávání. Úkolem předškolního vzdělávání je: „*doplňovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Má smysluplně obohacovat denní program dítěte v průběhu předškolních let a poskytnout dítěti odbornou péči.*“ (Kropáčková, 2008, s. 42).

Kropáčková (2008, s. 42) poukazuje na tyto cíle:

- rozvíjení dítěte, jeho učení a poznávání,
- osvojení si základů hodnot, na nichž je založena naše společnost,
- získání osobní samostatnosti a schopnosti projevovat se jako samostatná osobnost působící na své okolí.

Jeden ze zajímavých názorů na předškolní vzdělávání má Fulghum (1991, s. 9), který charakterizoval potřebu docházky do mateřské školy takto: „*Všechno, co opravdu potřebuji znát o tom, jak žít, co dělat a jak vůbec být, jsem se naučil v mateřské škole.*“

Kolláriková a Pupala (2001, s. 131) vymezují mateřskou školu jako: „*Místo charakterizované mateřskou vřelostí a bezprostřední vztahovou účastí i věcně moudrou poučenou odpovědností.*“ MŠ připravovala, připravuje a bude připravovat děti na nelehké životní situace. Docházka dítěte do mateřské školy mu napomáhá rozšiřovat již získané znalosti, dovednosti a zkušenosti a také získávat nové.

Povinností rodičů není, aby dítě MŠ navštěvovalo, jakmile dovrší tři let. Přesto bychom si měli uvědomit, že „školka“ pomáhá, aby si dítě osvojilo pravidla (např. v oblasti stolování), pracovalo v kolektivu, poznalo svět jiných dětí, učilo se být i s jinými lidmi mimo rodinu a poznalo i nové autority. Dítě je obohaceno o nové příhody, znalosti, hry, fantazie, pohádky, atd. Projevuje se zde i jeho osobní „já“, když si má o něco říci nebo má projevit náklonost, city či emoce (Špaňhelová, 2004).

Na základě informací z publikace od Matějčka (1996), který je pevně přesvědčen, že v předškolním období dítě touží po kolektivu stejně starých dětí, je mateřská škola vhodným místem pro získání nových přátelství. Díky tomu na scénu přichází i nové, dosud neobjevené, vlastnosti dítěte (např. spolupráce, obětavost, tolerance, solidarita,...). Dítě se cítí dobře a neustále se usmívá, povídá si, tvoří. Je omezován vliv nevhodných výchovných postupů z rodiny.

V porovnání s jinými zeměmi například s Velkou Británií, mohou děti v předškolním věku navštěvovat kromě mateřských škol i dětské centra nebo mateřské třídy nacházející se už na základní škole, což v České republice není (Foundation, 2016).

2.3.1 Jak vybrat mateřskou školu

Nyní se zaměříme na to, jak mateřskou školu pro dítě nejlépe vybrat, aby bylo spokojené a s radostí toto zařízení navštěvovalo. Špaňhelová (2004) doporučuje, aby oba rodiče i s dítětem navštívili den otevřených dveří dané MŠ. Osobně zjistí, jaká je ve „školce“ atmosféra, jak komunikují paní učitelky s dítětem i jimi samotnými, jak se chovají děti, které tam již chodí. Nejvhodnější mateřská škola by měla být s učitelkami, které vedou otevřenou komunikaci, jsou vstřícné, věnují se pouze dětem, dodržují stále se opakující denní režim, jejich odměny a tresty jsou v souladu s výchovou rodičů, respektují individuální potřeby dítěte.

Dále se budeme věnovat silným a slabým stránkám mateřských škol, které nám mohou pomoci ovlivnit výběr vhodného předškolní zařízení.

Mezi silné stránky mateřských škol Matějček (1996) zařazuje znalosti a zkušenosti těchto zařízení. Dítě učí návykům a dovednostem v oblékání, hygieně, pořádku, tvořivé práci i v jiných činnostech. Za velmi silnou stránku považuje „psychické“ otužování v kontaktu s dalšími dětmi.

Jako slabé stránky mateřských škol Kolláriková a Pupala (2001) vidí kolektivní přístup, to že dítě musí plnit a účastnit se všech společných aktivit. Získává tím nedostatek prostoru pro svoji činnost. Při činnosti vždy děti někdo kontroluje, zda dodržují správný postup.

Práce nám poradí s tím, co všechno bychom si měli zjistit ještě před nástupem dítěte do předškolního vzdělávání. Kropáčková (2008) ve své publikaci popsala, s čím se rodiče dítěte mají seznámit a jaké je povinné vybavení pro předškolní docházku. Rodiče se seznamují s ŠVP, řádem školy, s platbou a výší školného a stravného. Dostávají informace o dalších aktivitách, kterých se škola účastní nebo do kterých je zapojena. Rodiče na seznamovací schůzce dostávají informace (mnohdy i seznam) s povinným vybavením dítěte. Jedná se o přezůvky, pláštěnku, oblečení na ven i do třídy. Vše musí být řádně podepsáno nebo označeno značkou dítěte.

3 Školní zralost a připravenost

Třetí kapitola objasní, co si můžeme představit pod pojmy školní zralost a připravenost. Seznámí nás s tím, co s těmito termíny spojovat. Vágnerová (2000, s. 136–147) rozděluje klíčové kompetence školní zralosti a připravenosti takto:

Školní zralost

- emoční stabilita,
- kvalitnější záměrná koncentrace pozornosti,
- odolnost proti zátěži,
- lateralita ruky, koordinace a manuální zručnost,
- vizuální diferenciaci a integraci (oční pohyby),
- sluchová diferenciaci,
- koordinace činnosti mozkových hemisfér,
- myšlení na úrovni logických operací,
- autoregulace založená na vůli a spojená s vědomím povinnosti.

Školní připravenost

- respektování hodnoty a smyslu školního vzdělání,
- rozlišování rolí a diferenciaci chování, které je s nimi spojeno,
- úroveň verbální komunikace,
- respektování běžných norem chování a hodnotového systému.

3.1 Školní zralost

Termín školní zralost Průcha, Walterová a Mareš (2013, s. 243) popisují jako „stav dítěte projevující se v takové úrovni jeho organismu, která mu umožňuje adaptaci na prostředí školy. Dítě dozrává ve své centrální nervové soustavě, ve svých mentálních schopnostech, vnímání, pozornosti, řečových a komunikativních dovednostech.“

Zda je dítě pro školní docházku zralé či nikoliv poradí Verecká (2002). Vypisuje několik možností na koho se obrátit v případě, že si nejsme jisti, zda je naše dítě na povinnou školní docházku připraveno. Můžeme se zeptat tchyně, sousedky, pediatra, učitelky při zápisu, učitelky v mateřské škole, v poradně anebo dětského psychologa. Samozřejmostí je, že nejlepší jsou výsledky ze speciálních psychologických testů. Testy dítě plní bezplatně v okresní či krajské pedagogicko-psychologické poradně. Výsledky testů můžeme a nemusíme akceptovat.

Školní zralost ovlivňuje řada faktorů, které Špaňhelová (2004) uvádí ve své publikaci. Vliv na školní zralost má z velké části genetika, ale není to zcela jediný faktor. Záleží na zdravotním stavu, citové atmosféře, přizpůsobivosti dítěte a jeho radosti z nového a naučeného.

Kropáčková (2008, s. 12) rozděluje školní zralost do tří složek:

- fyzická (tělesná zralost),
- psychická zralost,
- sociální a emocionální zralost.

Uvedené složky ovlivňují stav dítěte, aby bylo schopné nastoupit školní docházku.

První ovlivňující složkou je zralost fyzická, kterou určuje dětský lékař, tedy pediatr v pěti letech dítěte. Posuzuje výšku, váhu, chrup, sluch, zrak, krevní tlak, moč, držení těla, zdravotní odolnost, tělesnou zralost, změny tělesné stavby, ale i zvláštnosti organismu. Hodnotí se také psychomotorika dítěte, jeho výtvarný grafický projev, znalost barev, řečového projevu a laterality (Špriňarová, 2013).

Fyzická zralost je podle Kropáčkové (2008) ovlivněna i dědičností. Neznamená to ovšem, pokud je dítě podprůměrně vysoké či méně váží, že nezvládne zahájit povinnou školní docházku bez problémů. Na prohlídku se není potřeba nijak připravovat, aby pak posouzení školní zralosti nebylo zkreslené. Při dobré fyzické kondici dítě snáší lépe únavu, zátěž a odolnost.

Mezi další zralost, která patří pod zralost školní, je zralost psychická. Podle Špriňarové (2013) jde především o určitou úroveň dosaženou v oblasti poznávacích procesů. Psychická zralost se zjišťuje tím, zda je dítě schopno určit barvy, rozlišit je, orientovat se v prostoru, v čase, v pravolevé orientaci, ale i mít základní početní představy. Rozlišovat by mělo předměty, slova podřazená a nadřazená, detaily, tvary, znaky, zrcadlově převrácené obrazy, počet slabik ve slově a první i poslední slabiku ve slově. Zvládat by mělo i labyrinty, spojování bodů nebo překreslení tvarů, ze kterých časem budou písmena a číslice. Velkým ukazatelem toho, že dítě je psychicky zralé, je přechod od názorného myšlení k logickému.

Podstatné je, že v myšlení už nepřevládá egocentrismus, což uvádí Kropáčková (2008). Dítě si toho pamatuje více a tím se rozšiřuje i jeho slovní zásoba a řeč bez poruch výslovnosti.

Co se týká poslední zralosti, tak by mělo dítě zvládat už sebekontrolu a sebeovládání. To mu napomůže odpoutat se od rodiny a začne si zvykat na společnost nových spolužáků a učitele. Schopnost sebeřízení mu umožní pracovat ve skupině a učit se tak spolupráci. I přesto, že získává nové role v podobě žáka a spolužáka, mělo by být schopno přijímat novou autoritu a řešit případné menší konflikty. Slušné chování, do něhož patří pozdravit, poprosit, poděkovat a vykat neznámým lidem, je již samozřejmostí (Špriňarová, 2013).

3.2 Školní připravenost

Důležitým termínem je také školní připravenost, kterou si lidé se školní zralostí často pletou. Kropáčková (2008, s. 15) sepsala mnoho definic o školní připravenosti. Na základě těchto definic, lze říci, že školní připravenost je: *„aktuální stav rozvoje osobnosti dítěte ve všech oblastech s přihlédnutím k vnitřním předpokladům i vnějším výchovným podmínkám. Konkrétně zahrnuje vyspělost psychickou, podmíněnou biologickým zráním organismu a vlivy prostředí.“*

Problematikou školní připravenosti se zabývají také Kolláriková a Pupala (2001, s. 221), kteří ji rozdělují do těchto složek:

- kognitivní (rozvoj vnímání, představivosti, pozornosti, paměti, myšlení),
- emocionálně-sociální (přijetí nové role školáka, schopnost respektovat školní, normy chování, komunikace s učitelem a spolužáky),

- pracovní (pracovní úkoly, u kterých setrvá),
- somatické (CNS).

V těchto složkách by mělo dítě dosáhnout určité úrovně, aby jeho vstup do školy, byl optimální.

3.3 Testy školní zralosti

Ověřit, zda je dítě již dostatečně zralé pro povinnou školní docházku, nám pomohou zjistit především testy školní zralosti. Nejobektivnější diagnostiku poskytne pedagogicko-psychologická poradna, která s těmito testy pracuje (Verecká, 2002).

Teď si pro lepší orientaci několik testů představíme.

První test, který stojí za pozornost, je Orientační test školní zralosti podle pana Jiráska. Skládá se z kresby lidské postavy, přesněji řečeno mužské postavy, protože je pro diagnostiku přesnější. Dále pak z napodobení psacího písma, kde ovšem opisovaná slova nedávají žádný smysl např. SEV PA LI. Třetím a posledním úkolem je obkreslení skupiny bodů (Šťouračová, 2011).

Bednářová a Šmardová (2011) představují test Diagnostika dítěte v předškolním věku, kde zaměřují diagnostiku na sledování především hrubé motoriky, jemné motoriky, grafomotoriky, laterality, zrakového vnímání, zrakové paměti, vnímání prostoru, vnímání času, sluchového vnímání, sluchové paměti, samostatnosti, matematických představ, sociálních dovedností a řeči.

Test paní Sindelarové (2013) Předcházíme poruchám učení, je z představovaných testů nejrozšířenější. V testu se počítá chybovost dítěte, která se poté zakresluje do hodnotícího stromu. Podle toho, jak jsou větve v určité oblasti dlouhé (vybarvené) je dítě v souboru úkolů zdatné. Krátké neboli nevybarvené větve mohou znamenat problematiku v dané oblasti. Je ovšem pravdou, že každá větev stromu má jinou délku, což znamená, že počet úkolů se v dané oblasti liší.

Test se zaměřuje na rozdíly v párových obrázcích, rozdíly v párových tvarech, ukryté tvary, rozdíly mezi dvěma slovy, rozdíly mezi dvěma slovy nemajícími smysl, ukrytá slova, spojení mezi viděným a slyšeným vjemem, spojení mezi slyšeným a viděným vjemem, paměť na obrázky, paměť na tvary, paměť na řadu slov, paměť na řadu slabik, zapamatování si obrázků (vyjádřit je slovy), zapamatování si slov (vyhledat k nim obrázky), pohotovost mluvidel, koordinaci

ruky a oka při psaní, vyhledávání obrázků, vyhledávání slov a ještě na vnímání vlastního těla a prostoru.

Poslední test, o kterém se zmíníme, bude test školní zralosti od Kucharské a Švancarové (2004), které popisují svůj test ne úplně detailně, ale jeho vyhodnocení nám pomůže objasnit, zda je nutné navštívit pedagogicko-psychologickou poradnu. Zařízení doporučují navštívit pouze v případě, že dítě nesplňuje pět a více předpokladů, které si následně zmíníme.

Pokud je dítě dostatečně zralé mělo měřit více než 115 cm a vážit více než 20 kg. Mělo by být pohybově zdatné, vyjadřovat se kresebně se správným držením tužky, správně vyslovovat a artikulovat, vyjádřit myšlenku pomocí řeči, označit počáteční a konečnou hlásku ve slově, skládat puzzle, nacházet detaily na obrázcích, vyjmenovat početní řadu do deseti, vyjádřit konkrétní počet, porovnávat menší množství, orientovat se v prostoru, poznat první a poslední v řadě, soustředěně malovat, soustředěně poslouchat pohádky, soustředěně si hrát, bezproblémově zvládat vstávání, zapojovat se do skupiny vrstevníků, nestydět se, hrát hry s pravidly, neprojevat se náladově.

4 Budoucí „prvňáček“

„Takže rozhodujeme-li o nástupu svého dítěte do školy, rozhodujeme tím dost vážně o jeho budoucnosti, o jeho šťastném či nešťastném dětství v příštích letech. O jeho sebevědomí, o jeho školní (a vlastně i životní) kariéře.“ (Verecká, 2002, s. 14).

4.1 Výběr školy

V dnešní době již není pravidlem ani povinností, aby rodič nechal dítě nastoupit do spádové školy, podle jeho bydliště. Dnes při výběru školy hrají roli různá hlediska. Největším rozdílem je to, že spádová škola dítě přijmout musí, avšak u těch ostatních záleží na rozhodnutí školy.

Kropáčková (2008) ve své publikaci uvádí několik ukázek z praxe, podle kterých se rodiče dětí rozhodli pro danou školu. Rodiče školu vybírají nejen podle zájmů a zálib dítěte, ale i třeba proto, že to mají blízko při cestě do práce, a mohou tak dítě vozit. Někteří rodiče školu volí podle jejího zaměření – sportovní, jazyková nebo třeba hudební. Ovšem do výběrových kritérií rodičů spadají i zájmové kroužky

školy nebo její vzdělávací program. I přesto stále největším kritériem je pro rodiče vzdálenost školy od bydliště a její pověst.

Jedním z nejdůležitějších kroků, pokud chceme dítěti opravdu zajistit pro něho vhodnou školu, je určitě její osobní návštěva. Avšak Šrámková (2005) doporučuje školu navštívit mimo dny otevřených dveří, kdy je vše přirozené a nepřipravené. Mnohé nám také prozradí rozhovor s ředitelem, případně budoucím učitelem našeho dítěte. Pokud nám bude nabídnuta možnost nahlédnout do hodiny nebo alespoň do budoucí třídy dítěte, můžeme mluvit o dobré atmosféře, která ve škole panuje.

Důležitým faktorem, který ovlivňuje pověst školy je školní jídelna a školní družina. Mnoho rodičů zvyšuje nároky na vyživování svých dětí a právě proto pověst školní jídelny je pro ně velmi důležitá. Na školní družinu mají především nároky z hlediska provozní doby, prostoru, vybavení a nabídky doplňkových aktivit (Kropáčková, 2008).

Mezi další rozhodující faktory, které mohou ovlivnit výběr školy pro dítě je vzdělávací program. V kompetencích každé základní školy je přizpůsobit si obecný základ RVP ZV. Konkrétně to znamená, že škola může posílit časovou dotaci některých předmětů nebo si vytvořit i předmět zcela nový. Základní školy obvykle vytváří vzdělávací program podle svých podmínek nebo na základě poptávky rodičů.

Do této kategorie můžeme zařadit také koncepci vzdělávání. Stále rozšířenější jsou v dnešní době tzv. alternativní školy. Alternativní školy mají odlišnost „*ve specifických obsahu vzdělání, organizace a metod výuky, hodnocení výsledků žáku aj.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 16). V alternativních školách děti více pracují ve skupinách s vhodnými pomůckami a materiálem, vytváří projekty, učí se sebehodnocení a hodnocení učitelem je spíše slovní. Jedná se např. o školy Waldorfské, Montessori, Daltonské, zahrnout sem můžeme programy Začít spolu nebo Zdravá škola (Kropáčková, 2008).

Na závěr je nutné dodat že: „*Děti se od sebe liší stejně jako školy. Zařízení, které může být pro dítě vašeho souseda tím nejlepším, nemusí vaší ratolesti vyhovovat vůbec. A naopak.*“ (Šrámková, 2005, s. 16).

4.2 Zápis do první třídy základní školy

Jedním z nejdůležitějších a nejvíce očekávaných dnů malého předškoláka i jeho rodičů je zápis do školy. Je to den, kdy dítě poprvé usedne do lavice a bude přijato mezi právoplatné „školáky“.

Zajímavé je, že každá země má nástup do povinné školní docházky jiný. Např. ve Velké Británii je povinná školní docházka již od pátého roku dítěte, oproti České republice, kde děti nastupují do školy až ve věku 6 let. Povinná školní docházka mezi 5 a 7 věkem dítěte je v Británii považován za tzv. Key Stage 1 a řadí se do tzv. Primary School (Mentor International, 2012). Pro Velkou Británii je typické, že děti navštěvují ještě před samotnou povinnou školní docházkou přípravnou třídu, kde se učí základy čtení, psaní, počítání. Tyto třídy nejsou povinné (Foundation, 2016).

Zápisy se v České republice konali vždy od 15. ledna do 15. února, kdy si každá základní škola zvolila svůj termín. Termíny zápisů sdělují nejen média, ale jsou k dostání i na základních školách, v mateřských školách a městských úřadech. V tomto roce jsou zápisy nově posunuty až na měsíc duben.

K zápisu s dítětem přichází rodič či zákonný zástupce, který prokáže svoji totožnost. Ohledně dokladů dítěte je třeba vzít rodný list a kartičku zdravotní pojišťovny. Zmiňované doklady usnadní vyplňování formulářů o dítěti.

Pokud je důvod pro odklad školní docházky je potřebné mít doporučení příslušného školského poradenského zařízení a odborného lékaře. Jakmile byl dítěti doporučen odklad školní docházky, dítě samotné jít k zápisu nemusí. Avšak rodič musí přijít vyplnit žádost o odklad, kterou ředitel základní školy posoudí a zašle rodičům písemné rozhodnutí. Jestliže odklad doporučí až paní učitelka při zápisu, je dobré o jejím upozornění uvažovat. Rozhodne-li se rodič pro odklad a dítě již zápis absolvovalo, nemusí v dalším roce zápis absolvovat znovu. Škola pošle rodině pouze dopis s poučením (Kropáčková, 2008).

4.2.1 Samotný zápis

Jak již bylo řečeno, zápis do první třídy základní školy je velký, důležitý a očekávaný okamžik v životě dítěte i rodičů. Ve většině případů jsou dítě i rodiče

slavnostně ustrojeni a netrpělivě čekají na první „kontakt“ s prostředím školy, který je často odměněn nejenom návštěvou cukrárny.

Je zjištěno, že stále nejvíce škol při zápisech využívá stanoviště, kterými dítě prochází. Jakmile vejde do třídy, čeká ho vyzdobená třída s usmívajícím se panem učitelem či paní učitelkou. Mnozí pedagogové si dítě posadí nejprve do lavice a začíná běžné kladení otázek typu: Jak se jmenuješ? Kolik ti je let? Máš nějaké sourozence? Kde bydlíš? atd. Po převyprávění básničky začíná procházka po jednotlivých stanovištích, kde se zjišťují znalosti dítěte z oblasti matematiky, českého jazyka, prvouky, ale i obecného přehledu. Jakmile dítě ukončí „testovací“ cestu dostane za závěr několik dárků, informačních pokynů a pamětní list, který si odnese domů. V jeho případě pak již nezbývá nic jiného, než těšit se na první školní den (Šrámková, 2005).

Důležitým úkolem učitele je během zápisu sledovat, jak dítě komunikuje a to především, protože rok od roku je výslovnost dětí horší, což není vina pouze rodičů, jak uvádí logopedové. Dále pozorují, jak se dítě dokáže soustředit na určitou činnost, jak drží tužku nebo jak se projevuje v cizím prostředí. Ovšem největší pozornost je věnována úrovni rozumových schopností dítěte.

Přítomnost rodičů u zápisu se liší individuálně podle školy. Někteří učitelé nemají problém s tím, když je rodič přítomen u zápisu a někdy i požadují, aby se rodič sám aktivně zapojil. V jiných případech si učitel vůbec nepřeje přítomnost rodiče v místnosti z důvodu pozorování samostatnosti a zralosti dítěte. I přesto, ve většině případů mohou být rodiče s dětmi ve třídě, avšak zápisu pouze přihlíží (Kropáčková, 2008).

4.2.2 Čas po zápisu

Již bylo zmíněno, co zápisu předchází, co se děje přímo při něm a nakonec si řekneme, co se odehrává v čase po zápisu a zároveň před nástupem do první třídy základní školy.

Podle názorů Kropáčkové (2008) je důležité vést děti k samostatnosti a zodpovědnosti v podobě uklízení hraček, přípravy oblečení nebo sbalení batohu. Dítě by se mělo postupně přizpůsobovat novému režimu. Zcela jistě by se neměla opomínat oblast soustředěnosti, kterou bude dítě během školní docházky potřebovat

nejvíce. V případě, že u dítěte neustále přetrvávají problémy s výslovností, je potřeba začít navštěvovat logopeda.

Nedílnou součástí předškolních příprav bývá nákup a výběr pomůcek, které dítě bude v první třídě potřebovat. Šrámková (2005) doporučuje provádět výběr i nákup vybavení s dítětem. Především při nákupu školní tašky je důležité, aby dítěti správně seděla na zádech a nijak ho neomezovala. Ovšem to nejdůležitější, co bude dítě zajímat je motiv obrázku na aktovce a tak to bude i s dalšími pomůckami – různé typy desek, penál a výtvarný kufrík. Některé školy dávají seznam pomůcek již při zápisu, jiné vyvěšují tento seznam na internetové stránky nebo dveře školy až v dalších měsících, nejčastěji červnu. I přesto, většinu vybavení, které je pro dítě v první třídě nezbytné, lze logicky odvodit – pastelky, modelína, tužky, lepidlo, barevné papíry, nůžky, atd. V některých případech se stává, že učitel vybere na začátku roku od rodičů peníze a hromadně pomůcky nakoupí. Dalšími věcmi, které je možné koupit předčasně, protože je dítě bude s jistotou potřebovat, jsou přezůvky, oblečení na tělocvik a cvičky.

Celá následující kapitola je věnována prvnímu týdnu povinné školní docházky, především prvnímu dni.

5 První třída

Z výzkumných šetření rodičů, které uvádí Kropáčková (2008) ve své publikaci vyplývá, že by dítě při vstupu do první třídy mělo umět barvy, stříhat, lepit, kreslit, ale také soustředit se, udržet pozornost, pracovat v kolektivu, ale i být samostatné.

V následujícím rozdělení Kropáčková (2008, s. 78) ukazuje, jaké obavy a jaká očekávání mají rodiče budoucích prvňáčků od vstupu dítěte do školy.

Obavy

- jaká bude paní učitelka,
- šikana,
- začlenění do kolektivu,
- soustředěnost dítěte,
- zvládnutí učiva, povinností a úkolů,
- adaptace dítěte ve škole.

Očekávání

- vzdělání, které dítě získá (naučí se číst, psát, počítat),
- samostatnost dítěte,
- dítě získá nové kamarády.

Učitelé však většinu z obav rodičů vyvrací. Oni jako největší problém vidí např. správný úchop při psaní, výslovnost, grafomotoriku, hygienické návyky a sebekázeň. Naopak bezproblémová je komunikace jak s učitelem, tak se spolužáky. Největší motivací pro dítě je bezkonkurenčně chut' učit se a objevovat nové a nepoznané věci.

Kropáčková (2008, s. 98) v dobrých radách a doporučeních popsala, co se očekává od budoucích školáků v tzv. Desateru pro prvňáčky

1. Víím, jak se jmenuji, kde bydlím, kolik je mi let a jak se jmenují rodiče.
2. Umím si na stolku porovnat věci, umím si správně uložit pomůcky do aktovky a uklidit hračky a pastelky tam, kam patří.
3. Umím správně držet tužku i při kreslení pastelkami, umím malovat barvami.
4. Dokážu správně pojmenovat barvy.
5. Dovedu správně držet nůžky a vystříhovat.
6. Umím si připravit ubrousek na svačinu. Víím, že před jídlem i po něm si musím umýt ruce.
7. Ruce si umývám i po použití WC.
8. Umím si sám obout boty, zavázat tkaničky, rychle se převléci do cvičebního úboru.
9. Dovedu poslouchat maminčino vyprávění v klidu a se zájmem.
10. Televizní pohádky a filmy sleduji pozorně a umím o nich rodičům vyprávět.

Na základě výčtu tohoto desatera je zřejmé, že žáci první třídy musí být vybaveni správnými dovednostmi a být samostatní.

5.1 První školní den

První září je dlouho očekávaný okamžik pro dítě, ale i rodiče. První školní den je pro dítě slavnostní, dítě se stává školákem. Samotné dítě je na sebe hrdé a snaží se chovat „dospěle“. Ve třídě je vítáno pedagogem nebo spolužáky z vyšších ročníků. Třída je krásně vyzdobena a na děti čeká stůl plný nových věcí, ať už se jedná o dárky nebo pracovní sešity a jiné školní pomůcky.

Verecká (2002, s. 99) popisuje i názory starších spolužáků, které mohou budoucí „prvňáčky“ rozrušit. „*To se dělá velká sláva jako že bůhvíco, učitelka je laskavá, směje se na všechny, ale nevěř tomu: to jen ten první den. Jen ten první. Pak je to pořád horší a horší peklo, samý řvaní na kluky a těžký úkoly...a pořád se to zhoršuje.*“ Šrámková (2005) proto uvádí, že rodiče za žádných okolností nesmí přispívat k tomu, že se dítě začne školy obávat. Strašení typu: „Paní učitelka tě srovná!“, „Počkej, tohle si ve škole nedovolíš.“ by rodič neměl nikdy vyslovit. Naopak povzbuzováním: „Za rok si tu knížku přečteš sám.“, „Příště si už spočítáš kolik ti má paní prodavačka vrátit.“ dítě velmi podpoří.

Na otázku, co si vzít sebou první den, je mnoho odpovědí. Každá škola si žádá něco jiného, ale většinou záleží na dítěti samotném. Stalo se dobrým zvykem nosit papírový kornout plný bonbonů, o které se dítě dělí s novými spolužáky. Některé děti donesou i malou květinu nebo drobný dárek učiteli. Aktovka se základním vybavením v penále je ovšem samozřejmostí. Mezi další povinné vybavení patří přezůvky a především dobrá nálada (Kropáčková, 2008).

Je nepsaným pravidlem, že první dojem často ovlivní budoucí postoje. První setkání je jedinečné a velmi často se vryje do paměti, jak učiteli, tak dítěti. Proto je dobré, aby dítě na sebe upozornilo, ale pouze v tom nejlepším slova smyslu. Vztáhne-li dítě na sebe pozornost pozitivním způsobem, může si být jisto, že učitel si jej zapamatuje, jako schopné dítě. Jedna z nejlepších startovacích pozic je výběr místa, kde učitel bude mít dítě na očích. A tudíž je dobré se zamyslet nad tím, kterého spolužáka si vybrat jako souseda do lavice. Ideálním východiskem je takový soused, kterého dítě zná a rozumí si s ním. Avšak pokud se jedná o nejlepšího přítele, může docházet k rozptýlení a nesoustředěnosti od samého začátku. Volba „hlučného rohu“ také není tou správnou možností. Přestože dítě nevyrušuje, bude ho vždy učitel spojovat s vyrušujícími spolužáky. Za vhodného souseda lze považovat i sympatického, chytrého a příjemného kamaráda, se kterým se dítě shodne, a kterého může poprosit o radu a pomoc (Gröll, Sehrbrock, 2002).

Pro dítě je mimo jiné velmi důležitá podpora rodičů. Šrámková (2005) doporučuje, aby si tento den vzali rodiče volno v práci a s dítětem šli jeho velký krok náležitě oslavit. Učitel nové žáky zdrží maximálně hodinu. Rodiče mohou být přítomni ve třídě, kde dochází k prvnímu společnému seznámení všech

zúčastněných. Pouze několik minut je paní učitelka s dětmi o samotě. Ovšem záleží i na tom, jak to má škola zavedené.

Jak bylo již zmíněno, první školní den je velká událost provázená slavnostním zahájením. Zahájení se týká „prvňáčků“, kteří se konečně dočkali „prvního zvonění“, které je pro ně také nové. Přivítání se koná na nejrozličnějších místech, před budovou školy, v tělocvičně, v aule, na hřišti, zahradě, ale i ve třídě, záleží na možnostech a prostorách školy. Vítání probíhá, také v divadle, kulturním domě či na radnici. Často je program doplněn o vystoupení starších žáků, ať už se jedná o hudební či sportovní ukázkou (Kropáčková, 2008).

5.2 Výzdoba a vybavení

Vzhled třídy velmi působí a ovlivňuje, jak atmosféru, tak její klima. Příjemné prostředí doplní i pěkně vymalovaná třída, v případě, že jsou použity vhodné barvy. Pfaff (2006) doporučuje jako vhodně zvolenou barvu světle žlutou až béžovou, protože tyto barvy kladně působí na logické myšlení, touze po učení s velkou schopností učit se, ale i na učení samotné. Dalo by se říci, že má vlastnosti vědění, soustředění a je i s barvou hnědou vhodná pro rukodělné práce. Oranžová barva působí na lehkost myšlení, sebedůvěru a sebejistotu. Navozuje vhodnou atmosféru při organizaci, koordinaci a skupinových pracích. Je považována za motivační barvu. Podle jiného výkladu poskytuje energii a sílu.

Základem jsou nejen vyzdobené třídy, ale i chodby, šatny a veškeré nástěnky, které prostory třídy obklopují. Jelikož učitelé mají na paměti, že děti ještě neumí číst, prostory jsou zdobené tak, aby se děti mohly orientovat podle obrázků, výrobků, šipek, aj. Největším lákadlem jsou přesto bohatě zaplněné lavice, které se prohýbají pod tíhou nových knih, pracovních sešitů, učebnic, pomůcek a dárků.

V dnešní době mnoho učitelů považuje za součást moderního vybavení třídy interaktivní tabuli, která mnohdy oživí běžnou hodinu. Díky tomu lze zapojit učivo spojené s promítáním videí, fotografií, obrázků, prezentací, atd. Interaktivní tabule je ozvučenou obrazovkou a může tak žáky vtáhnout do multimediálního světa, který lze ovládat prstem nebo speciálním perem (Kropáčková, 2008).

5.3 První týden školní docházky

Nyní se zaměříme na to, jak dítě v prvních dnech školní docházky povzbudit, poradit a pomoci mu. Díky tomu, že dítě má pocit, že není na vše samo, může zažívat radost a úspěch.

Matějček (1996) tvrdí, že zájem o školu mají projevovat všichni členové rodiny a dítěti pomáhat. Jedna z nejdůležitějších věcí je domácí příprava, která musí probíhat v klidu, v pohodě, bez rušivých elementů. Činnost by měla trvat pouze kolem 10 minut, dokud se dítě dokáže správně soustředit. Nejlepší způsob, jak dítě bude pracovat efektivně je střídat úkoly a nenechat ho pouze striktně sedět u stolu, ale umožnit mu měnit polohy. Vhodné je předpokládat chyby a dítě na ně upozornit ještě dříve, než je udělá. Dítě pak není zmatené a ví přesně, co je správně. Ovšem nezapomínat, že kolem školy se netočí celý svět a proto je nutné zajímat se i o jiné aktivity a zájmy dítěte.

Z hlediska fungování ve skupině by se dítě mělo začít bezproblémově adaptovat a ochotně spolupracovat. Tím, že je přijato do skupiny, která mu ovšem byla přidělena = třída, si zvyšuje sebedůvěru a sebevědomí. Někdy má pro něho členství ve skupině větší význam než rodina. Postupně se stává, že dítě si skupinu vybírá samo a dospělý na tuto volbu nemají již žádný vliv (Shapiro, 1998).

Pokud se dítě nezorientuje v prvních dnech školní docházky, mohou nastat v jeho vzdělávání komplikace. Kropáčková (2008, s. 147) zobrazuje přehled projevů souvisejících s nepřizpůsobením se školní docházce.

Ve škole

- nevydrží se soustředit na vyučování,
- špatně se podřizuje kolektivnímu vedení,
- stále si s něčím hraje,
- nevydrží klidně sedět, otáčí se, mluví učiteli do výkladu,
- zaostává ve všech předmětech nebo v některém z nich,
- špatně navazuje kontakty s vrstevníky a obtížně vstupuje do sociálních vztahů, což může negativně ovlivnit jeho postavení ve třídním kolektivu.

Doma

- odmítá ráno vstávat, nechce jít do školy,
- vrací se ze školy unavené,

- svádí s rodiči urputné boje o domácí přípravu,
- zaujímá lhostejný až negativní postoj k učení,
- nesoustředí se při domácí přípravě, jeho pozornost je rozptýlená a výkon špatný,
- trpí ranním nechutenstvím, bolestmi hlavy nebo břicha, pálením očí (tyto potíže se neprojevují o víkendech a prázdninách), zadržává v řeči nebo koktá.

Uvedený výčet nám ukazuje, jaké problémy a potíže mohou dítě provázet během několika prvních dnů, jestliže se nezvládlo začlenit do vyučovacího procesu. V tomto případě je nutná konzultace s učitelem, popřípadě výchovným poradcem či pracovníkem pedagogicko-psychologické poradny.

6 Průběh prvního týdne povinné školní docházky

Předchozí část byla věnována především vývoji, výchově a připravenosti dítěte v předškolním věku, tedy době, před samotným nástupem povinné školní docházky.

Praktická část diplomové práce přináší poznatky o průběhu prvního týdne povinné školní docházky v českých školách ve všech krajích České republiky. Svou pozornost nejprve zaměříme na předmět a cíle šetření. Následovat bude výzkumný nástroj neboli metoda, kterou jsem pro účely svého šetření zvolila. Nástrojem je dotazníkové šetření, jehož konkrétní podobu a celkové vyhodnocení je možné nalézt v další samostatné kapitole.

6.1 Předmět a cíle šetření

Šetření, které jsem v rámci této diplomové práce zrealizovala, mapuje názory, jednotlivých učitelů základních škol v České republice, zejména na průběh prvního týdne povinné školní docházky. Zaměřila jsem se především na to, jaké postoje zaujmají učitelé v otázkách pomůcek, vybavení, rozmístění lavic, náplně prvního školního dne, počtu a průběhu hodin.

Cílem šetření bylo zjistit, jak si učitelé prvního stupně základních škol představují průběh prvního týdne povinné školní docházky, především prvního školního dne. Tedy, zda jsou se současným stavem spokojeni nebo s ním naopak nesouhlasí a něco by ve své škole změnili. Především zaměření se na to, co je pro ně žádoucí a naopak.

Dalším cílem šetření byla snaha o zodpovězení hlavní průzkumné otázky a několika dílčích otázek.

Hlavní průzkumná otázka:

- Jak si učitelé prvního stupně základních škol představují průběh prvního týdne v září v prvních třídách?

Dílčí průzkumné otázky:

- Jak by měl probíhat první školní den?
- Dávají učitelé žákům možnost volby spojenou s výběrem pracovního místa ve třídě?
- Souhlasí učitelé s moderním vybavením třídy již v prvním ročníku?
- Jaký názor mají učitelé na různé typy škol?
- Jsou učitelé nakloněni novinkám ve školství nebo jsou spíše pro tradičnější způsoby?

6.2 Metoda a průběh šetření

K získání potřebných informací byla použita často využívaná kvantitativní metoda sběru primárních dat formou dotazníkového šetření. Metoda dotazníkového šetření je velmi oblíbená především díky tomu, že pomáhá dosáhnout požadované informace v relativně krátkém časovém úseku. Jako vhodná metoda se ukázala metoda tzv. Sněhové koule, neboli Snowball sampling. Metoda spočívá v neustálém „nabalování“ dalších vzorků.

Dotazník je polostrukturovaný, což znamená, že některé otázky jsou standardizované (uzavřené) a jiné otevřené. U typu standardizovaného je pevně dána odpověď, ze které si respondent musí vybrat. V případě otevřených otázek může respondent využít svých zkušeností nebo pouze vyjádřit svůj názor. Dotazník celkem obsahuje 17 otázek a je rozdělen do dvou částí. První část je tvořena právě z uzavřených otázek. Prvních několik otázek je zjišťovacích z hlediska pohlaví, věku, délky praxe a kraje, ze kterého oslovený respondent pochází nebo lépe řečeno, ve kterém učí. V dalších otázkách již měli respondenti možnost vybrat z odpovědí jako – *Ano; Ne; Nevím a Jiná*. Ve druhé části je také možnost výběru z odpovědí, ale až

na jedinou výjimku se zde nabízí varianta vlastního vyjádření se k dané otázce (příloha č. 1).

6.2.1 Zkoumaný soubor

Již bylo řečeno, že oslovenými se stali učitelé prvního stupně základních škol v České republice. Vybraná data jsou poskytnuta ze všech krajů v České republice a to především z krajských měst, ve kterých jsem školy oslovovala. V případě Jihomoravského kraje se jedná o Brno, Jihočeského o České Budějovice a Český Krumlov, Královehradeckého kraje o Hradec Králové, kraj Vysočina Jihlava a Ždírec nad Doubravou, Karlovarský kraj Karlovy Vary, Liberecký kraj Liberec a Jablonec nad Nisou, Olomoucký kraj Olomouc a Šumperk, Moravskoslezský Ostrava, Opava a Frýdek Místek, Pardubický kraj Pardubice, Hlinsko, Slatiňany a několik menších obcí v blízkosti Hlinska. Dále pak z Plzeňského kraje Plzeň, Domažlice a Klatovy, ze Středočeského Kolín, Nymburk a Mělník, z Ústeckého Ústí nad Labem, Most a Teplice, ze Zlínského Zlín a Uherské Hradiště a samozřejmě nakonec respondenti z hlavního města Praha. Nejvíce respondentů bylo z kraje Ústeckého a Zlínského naopak nejméně z kraje Plzeňského, kde získat potřebná data byl opravdu problém.

Díky výše stanoveným cílům se v tomto šetření stali respondenty především učitelé prvního stupně základních škol po celé České republice. Celkem bylo přes e-mail osloveno kolem 800 učitelů ve všech krajích České republiky. Dotazník bylo možné vyplnit pouze na internetu, kde se ze 468 návštěv vrátilo 320 dotazníků. Plnohodnotných vzorků použitelných do výsledků šetření bylo nakonec 308. Celková úspěšnost vyplnění dotazníku je 65,8%. Sběr dat probíhal celý měsíc v období od 1. 4. 2015 do 30. 4. 2015 v průběhu celého dne. Vyplnění dotazníku bylo dobrovolné a anonymní. Většině respondentů trvalo jeho vyplnění 2-5 minut, takže je patrné, že dotazník byl opravdu krátký a srozumitelný. Přes velké množství oslovených respondentů a dlouhý časový úsek pro vyplnění považuji míru návratnosti nejen za úspěšnou, ale především za dostačující.

7 Vyhodnocení získaných výsledků

Kapitola představí výsledky dotazníkového šetření s následným grafickým znázorněním. Grafické znázornění odpovědí respondentů, na jednotlivé otázky, je zde pro lepší ilustraci.

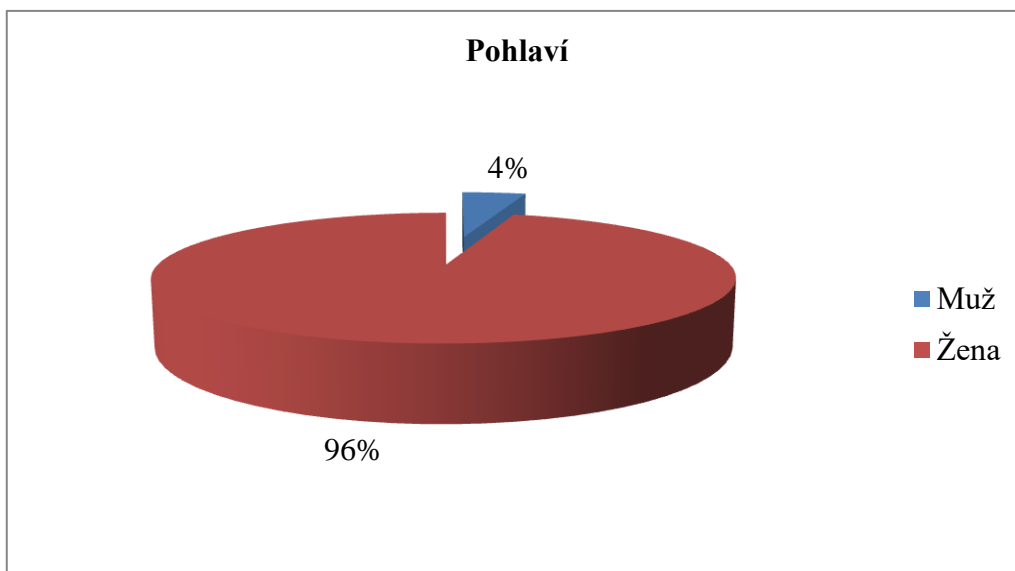
Z výsledků dotazníkového šetření je zřejmé, že ne vždy převažovala jedna odpověď nad ostatními. Samozřejmě v případě několika otázek tomu bylo jinak. Příjemným překvapením bylo také zjištění, že se respondenti nebáli projevit a často přispívali, u otevřených otázek, svými zkušenostmi či názory a postoji. Bylo zde vidět, že učitelé nad danou otázkou opravdu přemýšlí a snaží se na ni co nejlépe odpovědět.

Nejprve je však vhodné připomenout, že respondenti byli osloveni na základních školách ve všech krajích po celé České republice a tudíž jsou výsledky opravdu důvěryhodné.

Výsledky šetření jsou ve všech případech vyjádřeny procentuálně, podle toho, jak respondenti na danou otázku odpovídali.

1. Jaké pohlaví jste?

Otázka filtruje respondenty na muže a ženy pracující na základních školách v celé České republice.

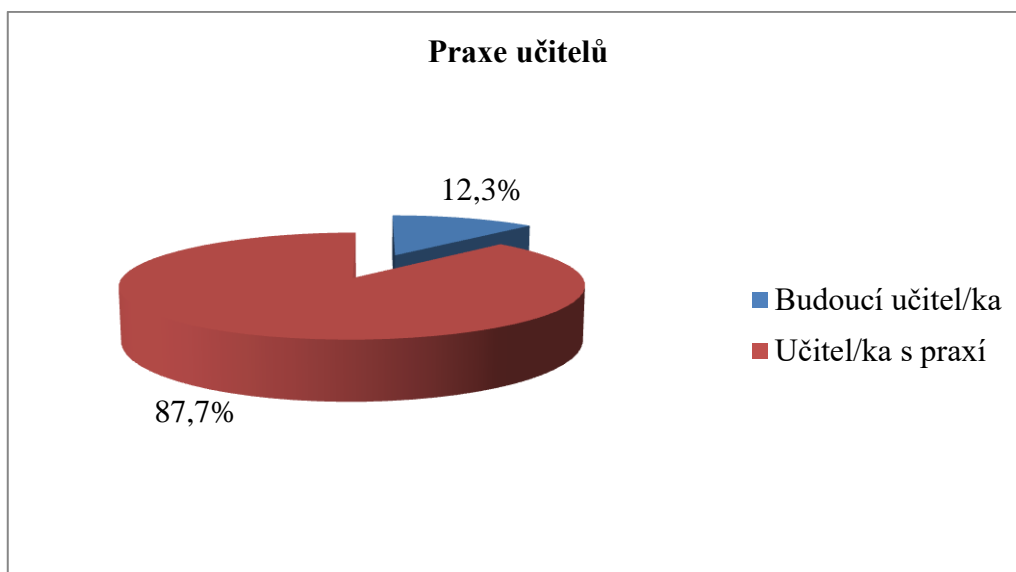
Graf 1 - Pohlaví

Hned první graf nám ukazuje, že ve školství, jako v málokterém dalším povolání, mají nadvládu ženy. V České republice se v budovách škol stále pohybuje více žen než mužů, tudíž i tento dotazník vyplňovalo větší množství žen. Tedy v případě první otázky suverénně převažuje odpověď „Žena“.

Ovšem i 4% mužské populace, která tento dotazník zodpověděla, byla velkým přínosem. Už jen z hlediska toho, že muži často nahlíží na stejné věci jinak než ženy. Na další otázky máme tedy odpovědi jak z pohledu muže, tak z pohledu ženy.

2. Jste učitel/ka s praxí nebo budoucí učitel/ka?

U druhé otázky zjišťujeme, zda jsou respondenti učitelé s praxí nebo patří do skupiny budoucích učitelů, kteří se do praxe teprve chystají a nemají tedy ještě žádné zkušenosti. Je ovšem také možné, že právě nastoupili a mají pouze minimální zkušenosti z prostředí základní školy.

Graf 2 - Praxe učitelů

V tomto grafu je zcela jasně vidět, že tento dotazník vyplňovali především učitelé či učitelky, kteří se již nějakou dobu ve školství pohybují a mají tedy i nějaké zkušenosti.

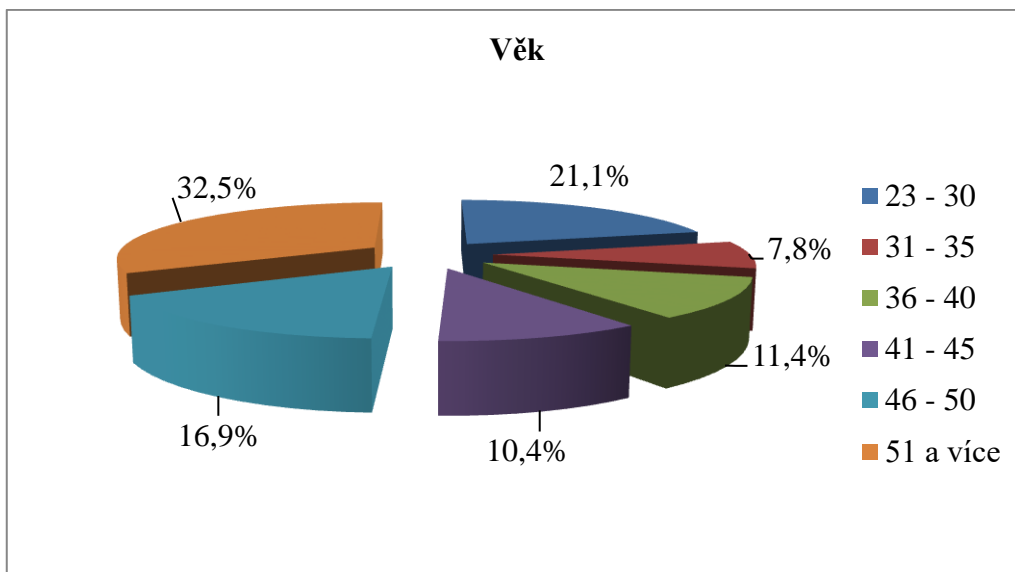
I právě díky této otázce bylo možné nahlížet na další odpovědi jako na věrohodné. Jsem toho názoru, že učitelé s praxí, byť jen minimální mají již mnohé vyzkoušené. A právě díky tomu, by měli vědět, co je ve školách potřeba zachovat a co je oproti tomu třeba změnit, protože to nefunguje nebo se to v jejich škole neosvědčilo. V mnohých případech je k odpovědím určitě vedli osobní zkušenosti z jejich domovské základní školy.

Na druhou stranu budoucí učitelé či učitelky mají vlastní představy a nové nápady, jak školství obohatit nebo vylepšit. Bereme v úvahu také to, že mladí, začínající učitelé jsou do budoucí práce natěšení a jdou tam s velkými ambicemi, takže jejich odpovědi mohou být mnohdy zkreslené.

Samozřejmě na vše je pohlíženo jako na věc názoru každého odpovídajícího.

3. Kolik let Vám je?

I třetí otázka se zaměřuje spíše na orientační informaci a to přesně na věk odpovídajících respondentů.

Graf 3 - Věk

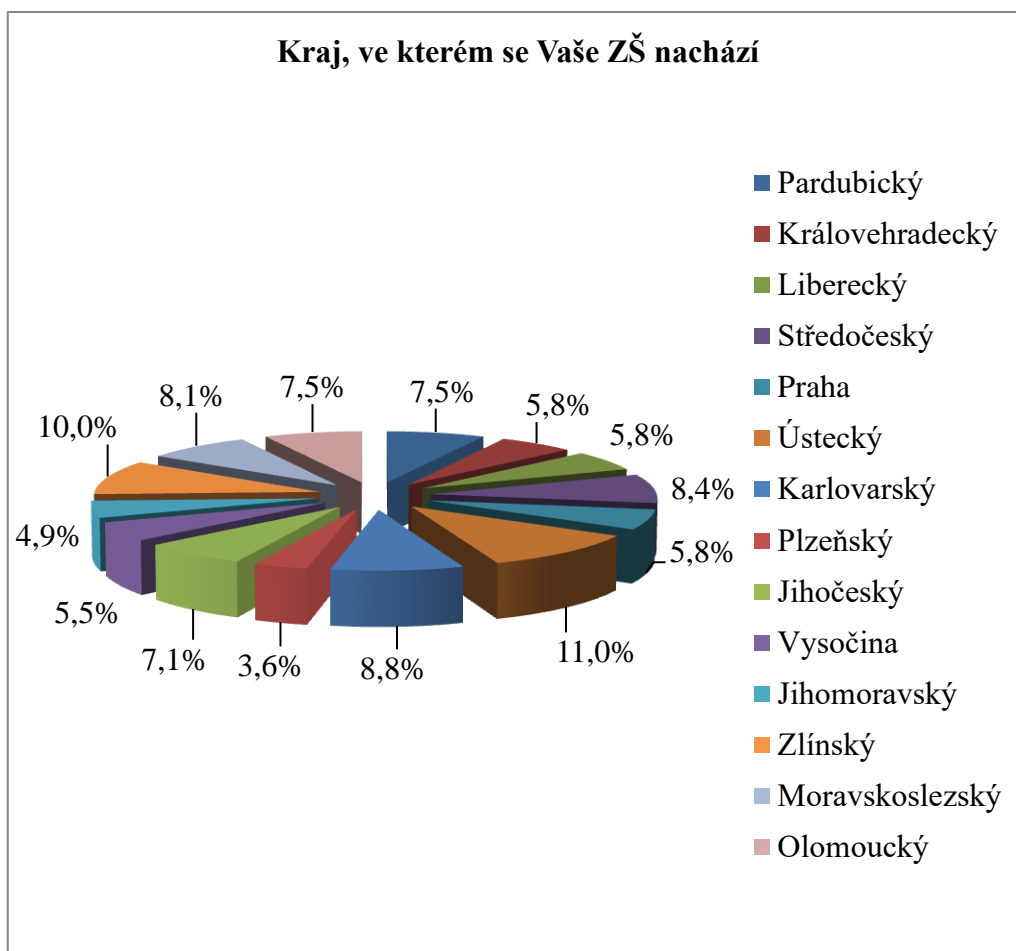
V grafu je zřejmé, že odpovídali učitelé všech věkových kategorií. V tomto případě máme zastoupení ve všech nabízených věkových škálách a to poměrně s procentuální vyrovnaností. Téměř totožné výsledky jsou pro nás velmi důležité z hlediska dalších odpovědí na následující otázky v dotazníkovém šetření. Můžeme tedy očekávat odpovědi z pohledu mladých začínajících učitelů, učitelů zkušených a s praxí, ale také zralých učitelů, kteří již vychovali několik generací žáků na prvním stupni základní školy.

Jak už bylo řečeno, díky zastoupení v každé věkové kategorii se v dalších odpovědích setkáme s viditelnými generačními názory. Názory jsou mnohdy podloženy právě zkušenostmi dlouholetých učitelů. Naproti tomu se v druhém případě setkáváme s takovými odpověďmi, že poznáme odpovídajícího. Na základě odpovědi je zřejmé, který respondent se školním procesem ještě není úplně ztotožněn nebo do něho není úplně zapojen. Ovšem nechybí tu i různorodé, zajímavé, mnohdy možná až netradiční odpovědi.

Graf nám ukazuje, že nejvíce odpovídali učitelé ve věku nad 51 let. Avšak překvapivě nejmenší zastoupení zde mají učitelé v kategorii mezi 31 – 35 rokem.

4. V jakém kraji se Vaše ZŠ nachází?

Poslední z demografických otázek se snažila zmapovat, ze kterého kraje se učitelé nejvíce zapojili do mého výzkumu. Otázkou bylo také zjištěno, ve kterém kraji České republiky, se nachází základní škola, kde respondent vyučuje.

Graf 4 - Kraj

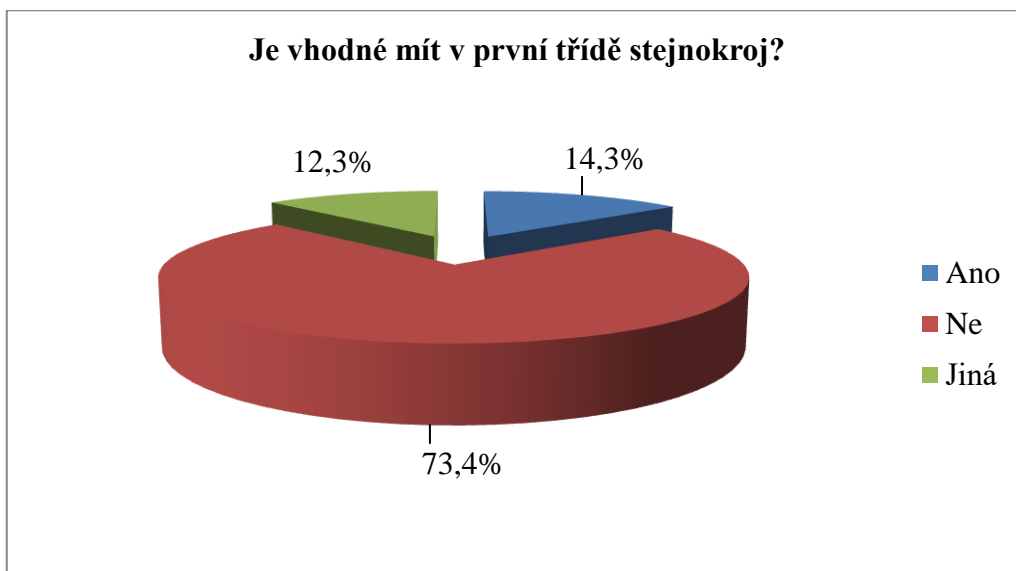
V případě této otázky jsem se velmi pobavila, protože někteří učitelé místo tázaného kraje napsali město, kde se jejich základní škola nachází. Avšak i přes drobné komplikace se kraj díky zmíněnému městu podařilo vždy objasnit.

Překvapivě nejvíce odpovídajících bylo z dvou menších krajů České republiky. Největší počet respondentů byl z Ústeckého kraje a o něco méně z kraje Zlínského. Nejméně odpovídajících bylo naopak z většího kraje, a to kraje Plzeňského. Ostatní kraje České republiky jsou už vyrovnané, nijak výrazně nevyčnívají.

5. Je vhodné mít v první třídě stejnokroj?

Jde o první otázku, která směřovala již ke konkrétnějšímu šetření a nebyla postavena pouze na informativní rovině. Jedná se o otázku, ve které mohl respondent vybrat z odpovědí *Ano* x *Ne* nebo také odpovědět podle vlastního uvážení a své důvody vypsát.

Otázka rozděluje učitele na ty, kteří jsou stejnokrojům v prvním ročníku povinné školní docházky nakloněni a s jejich nošením souhlasí. Ve druhém případě jsou to učitelé, kteří se stejnokrojem v prvním ročníku nesouhlasí, nemají s ním dobré zkušenosti nebo o něj prostě jen nejeví zájem. Avšak mohou ho také považovat za nevhodný, nepotřebný či zbytečný.

Graf 5 - Stejnokroj

Další graf nám ukazuje, zda by byli učitelé nakloněni stejnokroji v prvních třídách, na základní škole. Výsledky ukázaly, že 73,4% dotázaných není pro zavedení stejnokrojů do prvních tříd. Respondentů, kteří by byli pro zavedení stejnokrojů, je téměř shodně s těmi, kteří využili možnosti „*Jiná*“ a vyjádřili vlastní názor.

Právě v dalších odpovědích by byli respondenti pro zavedení jak stejnokroje, tak ale i dalších pomůcek v podobě per, tužek apod. Mnoho dotázaných v tom shledává vidinu řešení sociálních rozdílů mezi dětmi.

Další by byli pro stejnokroj, ale ne pouze v první třídě, ale po celou dobu povinné školní docházky. Zmiňují zde totiž fakt, že by se rozdíly díky stejnokroji ještě více prohloubily.

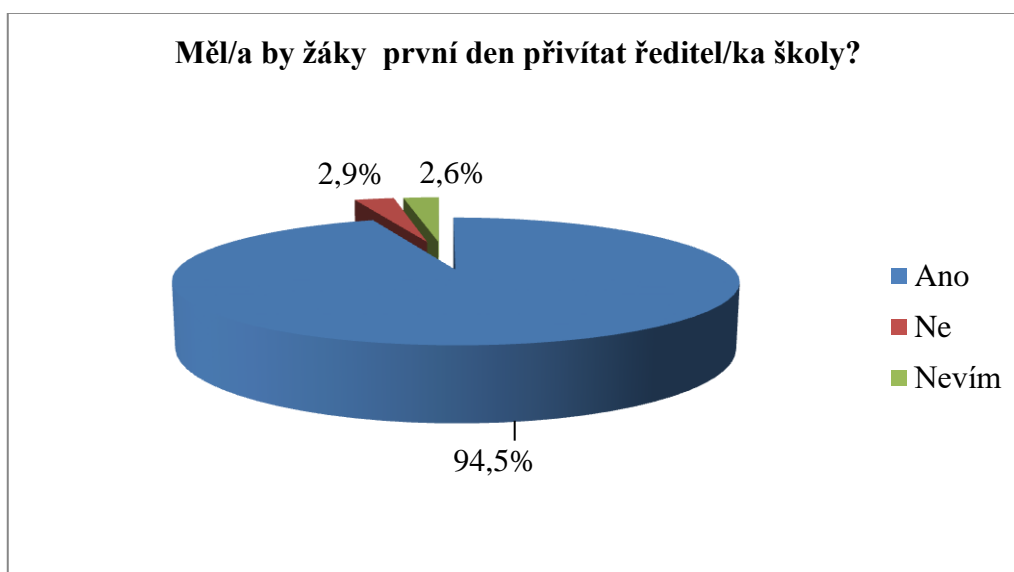
Jiní respondenti zde řeší, kdo by stejnokroj platil a jak by se k tomu postavila rodina a škola. Avšak říkají, že by to bylo praktické.

Někteří by byli pro, ale v jejich škole to nikdy nebylo zavedeno a mají pocit, že v ČR nemají stejnokroje tradici.

Většina si myslí, že je to pěkný nápad a nebránili by se tomuto zavedení, i v případě, že by to bylo například pouze tričko.

6. Měl/a by žáky první den přivítat ředitel/ka školy?

Cílem této otázky bylo zjistit, zda jsou respondenti nakloněni osobnímu přivítání žáků prvních tříd, první den, ředitelem či ředitelkou školy.

Graf 6 - Přivítání ředitelem/ředitelkou

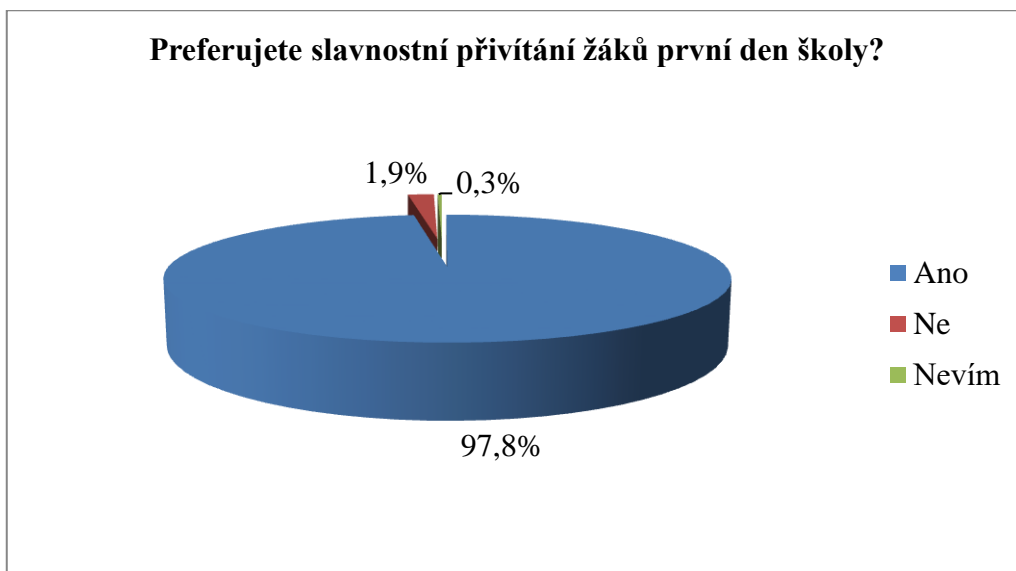
Na grafu je očividné, že téměř všichni dotázaní si myslí, že by první den školy měl/a žáky přivítat ředitel/ka školy. Z šetření tedy vyplývá, že na školách odpovídajících učitelů je přivítání ředitelem či ředitelkou školy běžnou součástí prvního školního dne. Je zde potvrzeno, že s touto možná již „tradicí“ souhlasí více než 94,5% oslovených. Avšak i v několika případech si respondenti nejsou zcela jisti, zda je nutné přivítání ředitelem či ředitelkou. A téměř stejné množství odpovídajících si

myslí, že toto přivítání není vůbec důležité a stačí pouze přivítání třídního učitele s dětmi.

Jelikož byla otázka nastavena jako uzavřená, odpovídající se nemohli více rozepsat o tom, proč s osobním přivítáním ředitele nebo ředitelky školy nesouhlasí. Odpovídající, kteří se rozhodli dát variantu „*Nevím*“, neměli také možnost odpověď více zhodnotit.

7. Preferujete slavnostní přivítání žáků první den školy?

Díky této otázce jsme zjistili, zda jsou respondenti nakloněni slavnostnímu přivítání žáků během jejich prvního dne ve škole.

Graf 7 - Slavnostní přivítání

Uvedené grafové znázornění poukazuje na to, že drtivá většina dotazovaných souhlasí s tím, aby byli žáci první den školy slavnostně přivítáni. Můžeme se tedy domnívat, že slavnostní přivítání žáků prvního ročníku probíhá téměř na každé ZŠ v České republice. Vycházíme tedy z toho, že respondenti jsou na to zvyklí a nemají potřebu nic měnit.

Pouze jeden jediný respondent vybral možnost „*Nevím*“, a to zřejmě z důvodu, že ve školním procesu teprve začíná a nemá tedy na slavnostní přivítání žáků ještě vyhraněný názor.

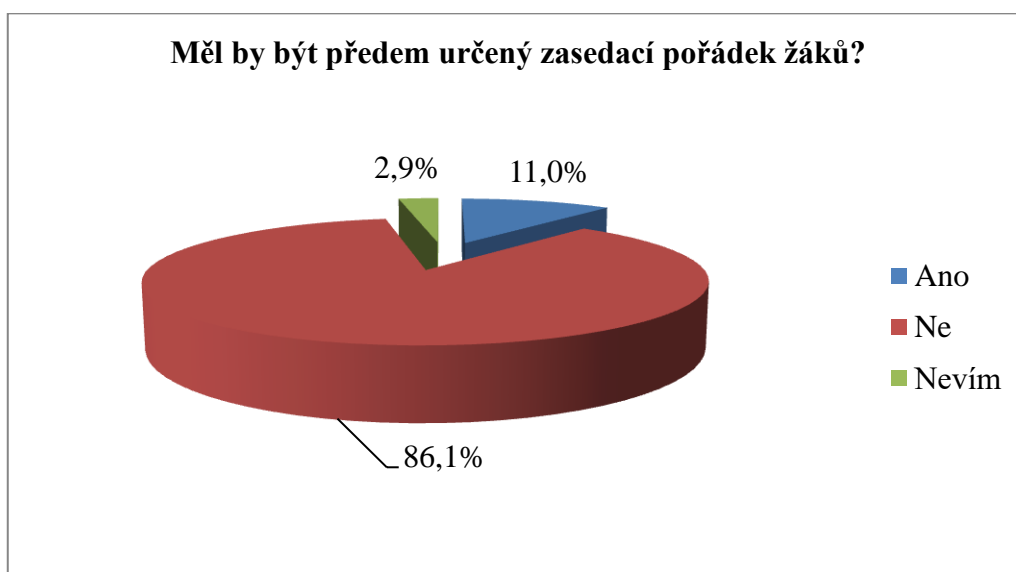
Slavnostní přivítání žáků může probíhat v každém kraji České republiky jinak. Přivítání mohou ovlivnit i tradiční zvyklosti daného kraje. To platí i v případě jednotlivých škol. Díky tomu, že mnoho škol má dnes i alternativní program nebo zaměření, slavnostní přivítání se od toho může odvíjet.

Obecně je nástup do povinné školní docházky považován, jak dětmi, tak rodiči, jako slavnostní den, který se poté musí jít ještě samostatně oslavit. Právě díky tomu, je slavnostní přivítání ve škole bráno jako samozřejmost.

8. Měl by být předem určený zasedací pořádek žáků?

V případě této otázky bylo zjišťováno, zda jsou respondenti raději, když si žáci vytvoří zasedací pořádek samostatně a učitel nemusí zasedací pořádek předem určovat. Nebo zda si učitel vše předem určí sám.

Při možnosti, že si žáci zasedací pořádek určí samostatně, by se dalo říci, že již na začátku školního roku nechávají učitelé dětem možnost výběru a to právě v případě jejich spolužáka v lavici.

Graf 8 - Zasedací pořádek

Osmý graf nám ukazuje, že velké množství respondentů nesouhlasí s předem určeným zasedacím pořádkem žáků. Většina oslovených tedy nechává zasedací pořádek během prvního týdne na žácích. V tomto případě si žák vedle sebe posadí zřejmě dobrého kamaráda či kamarádku nebo prostě jen někoho, kdo je mu na první

pohled sympatický. Velmi často se stává, že do třídy jdou dlouholetí kamarádi, kteří již vědí, že spolu chtějí sedět. A kdyby učitel zasedací pořádek vypracoval předem, podle svého uvážení, mohlo by se stát, že kamarádi či kamarádky by spolu nakonec vůbec neseseděli. Rozumné by také bylo, kdyby se žáci s učitelem na zasedacím pořádku společně domluvili. Ten by pak vyhovoval jak žákům, tak učiteli.

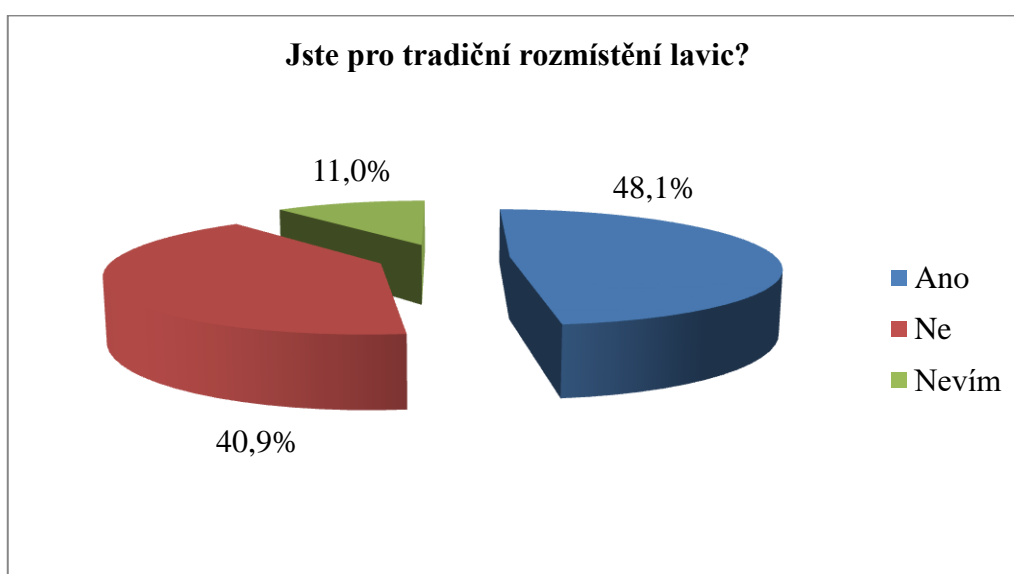
I přesto je několik respondentů přesvědčeno, že zasedací pořádek by měl být předem určený, bez jakékoliv možnosti výběru žáků. Učitel k tomu může mít různé důvody, proč si myslí, že je to lepší předem určit. V mnoha případech vyučující chce, aby spolu seděl chlapec a dívka. Podle potřeby si pak žáky přesazuje.

9. Jste pro tradiční rozmístění lavic?

K další položce dotazníkového šetření se vztahuje otázka, zda jsou respondenti pro tradiční rozmístění lavic.

V této době lze používat téměř jakékoliv rozmístění lavic, které si učitel zvolí. Samozřejmě záleží na struktuře třídy, prostoru, ale i počtu žáků. Především záleží i na materiálním vybavení třídy. Například, je-li ve třídě více tabulí, které se používají, je vhodné rozmístit lavice tak, aby bylo vidět na všechny tabule stejně. Ovšem velkou roli hraje i zvyklost a zkušenosti učitele.

Otázkou jsem se snažila zmapovat, zda i přes velké množství možností rozmístění lavic jsou učitelé stále pro tradiční rozmístění.

Graf 9 - Tradiční rozmístění lavic

Výsledky v tomto případě nejsou zcela jednoznačné. Sice větší množství respondentů stále volí tradiční rozmístění lavic, ale 40,9% je ochotno užívat jiné než tradiční rozmístění lavic. Zajímavé je, že celkem velké procento dotázaných neví, zda by bylo lepší využívat klasické, ověřené rozmístění lavic nebo přejít k jinému, novému rozmístění.

K jinému způsobu rozmístění lavic může přispívat mnoho okolností, které tu byly už zmíněny. V případě alternativních škol je tradiční rozmístění lavic spíše výjimečné. V některých alternativních školách lavice dokonce téměř nevyužívají.

Důležité je si uvědomit, že žák musí z lavice především dobře vidět na všechny tabule ve třídě. Nesmí se také zapomínat na dostatek osobního prostoru při práci.

10. Mělo by mít každé dítě v první třídě svoji značku? (např. na sešitech)

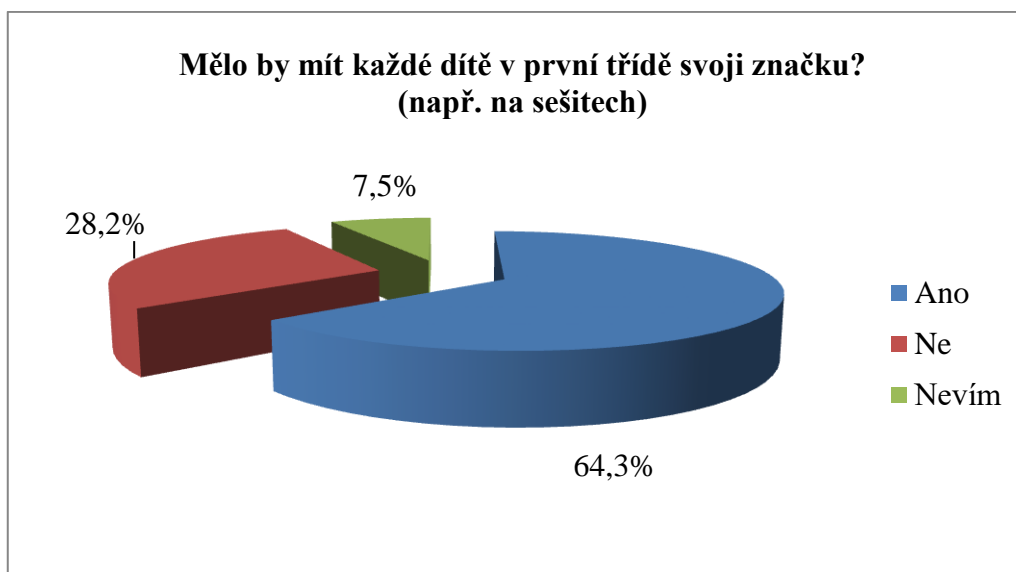
Otázka zjišťovala, zda učitelé preferují, aby každé dítě mělo v první třídě svoji značku, stejně jako tomu bylo ve škole mateřské.

Hlavním cílem bylo zjistit, zda učitelé chtějí, aby si dítě poznalo svoje věci i v době, kdy ještě neumí číst a psát, neboť se těmto dovednostem teprve učí. Nebo pouze chtějí, aby pro dítě nebyl přechod do povinné školní docházky tak zlomový a dítě se stále cítilo, jako ve škole mateřské.

Další z mnoha možností je fakt, že učitel značku používá jako motivační prostředek pro žáka. Žák chápe obrázek jako něco pěkného, něco co zná a může to srovnávat. Možná úskalí jsou ovšem v tom, že někdo může mít značku „lepší“ a zbytečně to vyvolává problémy a žárlivost. Někdy může dojít i k tomu, že si žák myslí, že mu dal učitel „horší“ značku schválně, že to třeba nemá tak rád, jako jiného žáka.

Ovšem také můžeme brát v úvahu, že učitel je jen prostě zvyklí značky používat a nehodlá na tom nic měnit.

Ve většině případů jsou značky používány v podobě razítek. V dnešní době se už, ale setkáváme i se samolepkami či malovanými značkami.

Graf 10 - Vlastní značka

Na grafu je zcela jasně viditelné, že více než polovina dotázaných používá i v první třídě povinné školní docházky značky nebo s jejich užíváním nemá žádný problém, tedy souhlasí s nimi. Možná tyto značky nepoužívají pouze na sešitech, ale na všech pomůckách souvisejících se školní docházkou. Značky žákům prozatím nahrazují vlastnoručně podepsané školní potřeby a pomůcky.

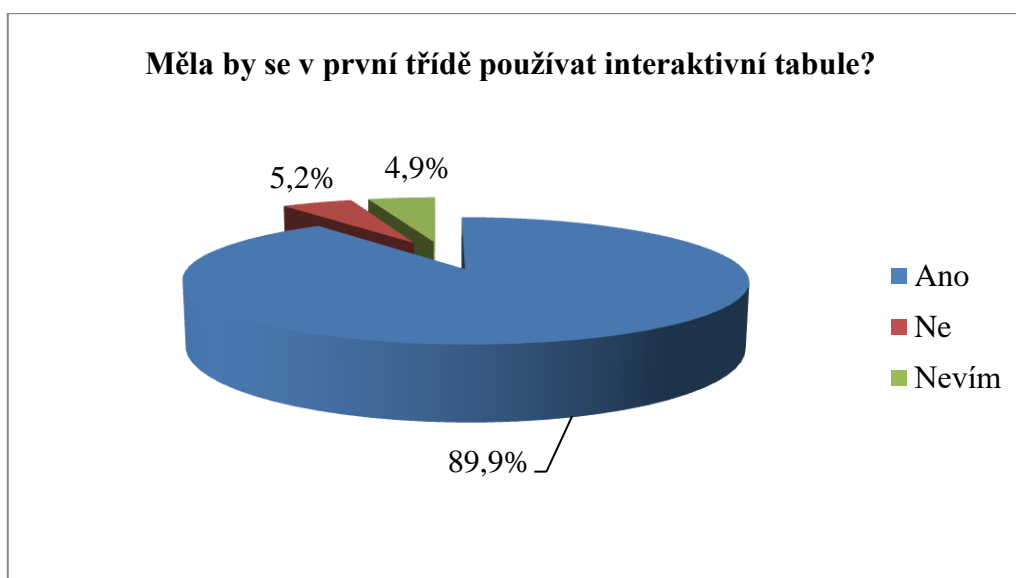
Ovšem 28,2% respondentů si myslí, že žáci by už v první třídě značku mít neměli. Spíše by si měli začít zvykat na první písmena v podobě svého jména a příjmení. Chtějí dát jasně najevo fakt, že žák už začal chodit do školy.

Ostatní dotazující se nemohli rozhodnout, zda je značka pro dítě v první třídě důležitá nebo je lepší ji už nepoužívat.

11. Měla by se v první třídě používat interaktivní tabule?

Záměrem poslední standardizované otázky bylo zmapovat jaké procento respondentů, souhlasí s tím, aby se již v první třídě používala interaktivní tabule. Samozřejmě odpovědi mohla ovlivnit i skutečnost, že učitel s interaktivní tabulí nikdy nepracoval a tudíž nezná její možnosti. Dalším neodmyslitelným faktem je, že pokud učitel interaktivní tabuli nemá na své škole k dispozici, jeho odpověď nemusela být kladná. Je také možné, že někteří učitelé nejsou nakloněni technice a interaktivní tabule by pro ně znamenala spíše zátěž než pomoc v hodině. Zvláště starší generace nejsou s počítačovou technikou vždy dobře seznámeni a nejsou si

proto jisti, zda by to zvládli. Pravdou zůstává, že v těchto případech by to hodinu mohlo spíše narušit než zpestřit. I přesto je jisté, že interaktivní tabule hodinu obohatí a přípravy na ní udělané můžeme používat a obměňovat podle potřeby. Ovšem jako největší výhodu bych viděla to, že můžeme přípravu používat i několikrát. Žák si na ni může také vyzkoušet a procvičit více probírané látky než na běžné tabuli.

Graf 11 - Interaktivní tabule

V případě této otázky nám graf ukazuje, že interaktivní tabule je v dnešní době u učitelů oblíbená a používaná. Zřejmě je chápána jako velmi užitečná a potřebná při vyučovacím procesu.

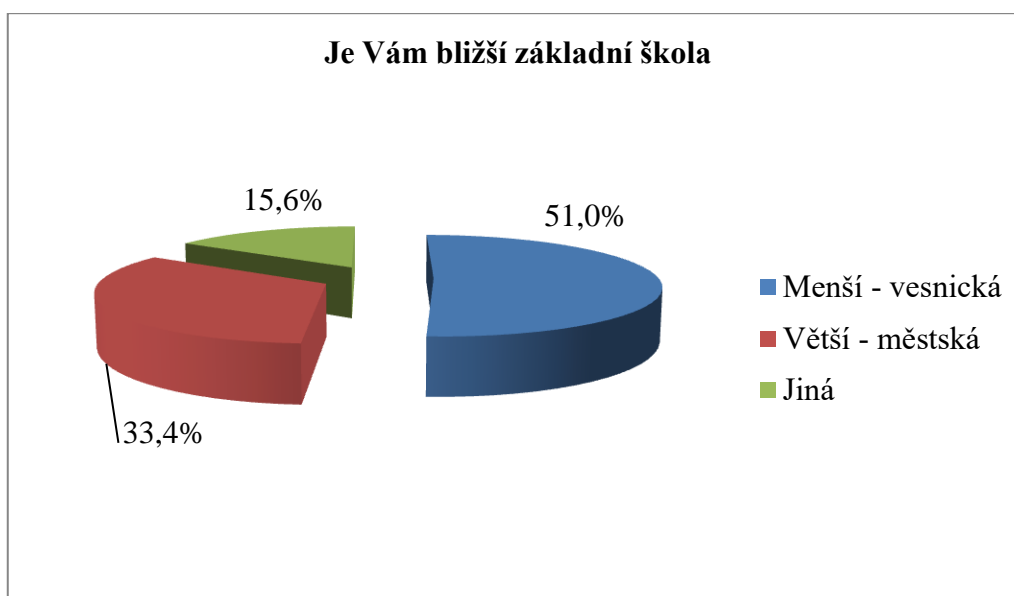
Celkem 89,9% dotázaných souhlasí s tím, aby se již v první třídě interaktivní tabule používala a přispívala tak ke zpestření ve výuce. Dle grafu bych tedy usoudila, že učitelé mají na svých školách interaktivní tabuli k dispozici a vědí, jak s ní pracovat. Tím, že v dotazníkovém šetření označili odpověď „Ano“, dali jasně najevo, že technika jde dopředu a je nutností ji využívat v dnešní moderní době. Například v malotřídních školách je určitě nezbytná.

Téměř shodné procento odpovídajících tabuli v první třídě nechce nebo na ni nemá vyhraněný názor. Podle mého úsudku je možné, že tito učitelé interaktivní tabuli nemají ve své třídě, možná ani ve škole k dispozici nebo s ní prostě jen neumějí. Nejhorší variantou by bylo, že se na ní ani nechtějí naučit.

12. Jaká základní škola je Vám bližší?

Dvanáctá otázka patřila již k otázkám otevřeným. Zde mohli odpovídající označit možnost „Jiná“ a vyjádřit pak k tomu vlastní názor.

Otázkou jsem chtěla zmapovat, jaké základní školy jsou učitelům nejbližší z hlediska velikosti a místa polohy.

Graf 12 - Základní škola

Graf procentuálně zobrazuje, která škola je tázaným více blízka či ji mají více v oblibě. Je vidět, že oblíbené jsou oba dva typy škol z nabídky, ale i přesto je stále větší zájem o menší školy na vesnicích nebo na okrajích měst, i přesto, že rozdíl v odpovědích není tak markantní.

Co se týká otevřených odpovědí, je vidět, že největší zájem je hlavně o školy menší městské a to takové, že mají dvě třídy na ročník. U větších škol mají respondenti pocit anonymity.

Velká část tázaných se zmiňuje také o tom, že nejde o typ školy, ale že vše je spíše o lidech, lokalitě, atmosféře a vztazích v ní. Vše toto zmíněné právě ovlivňuje vztah, jak učitele, tak dítěte ke škole. Jeden z respondentů si dokonce myslí, že když je učitel dobrý, dokáže se přizpůsobit kterémukoliv typu školy, na různém místě i za nepříliš vhodných podmínek.

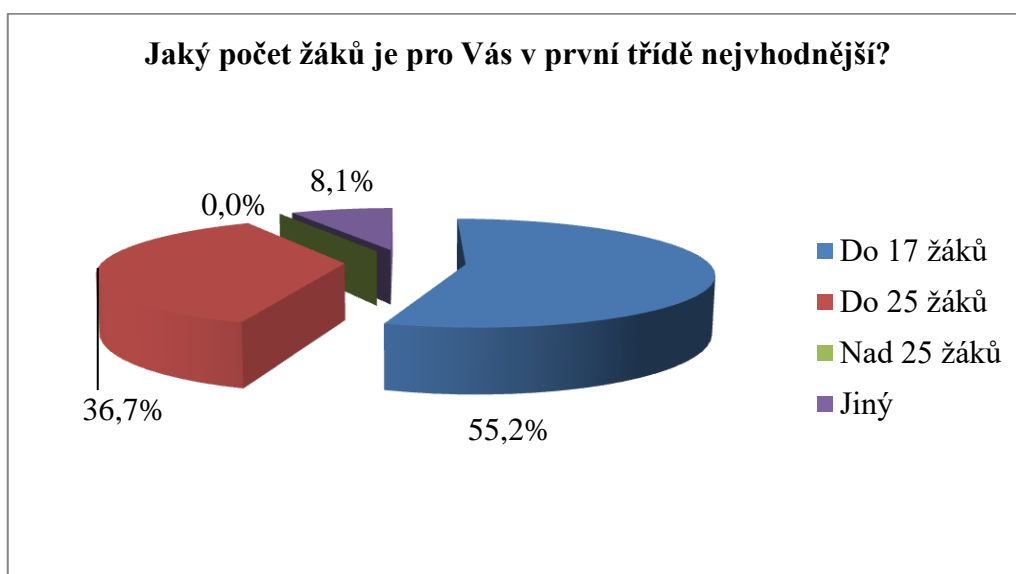
Někteří oslovení říkají, že jak vesnické školy, tak školy městské mají své klady i zápory, že nic není pouze bílé nebo černé. Takže z toho vyplývá, že nejsou nakloněni, nepreferují ani neupřednostňují pouze jeden typ školy.

Mnozí se nesnaží nic posuzovat, protože celý život pracují pouze v jedné škole nebo si stále vybírají či jsou zaměstnáni ve stejném typu školy.

13. Jaký počet žáků je pro Vás v první třídě nejvhodnější?

Cílem otázky bylo zjistit, kolik žáků by si učitelé přáli mít při začátku školního roku v prvním ročníku ve třídě.

Otázka byla zaměřena především na názor učitele z hlediska počtu. Počet měl ukázat, kolik žáků je vhodné ve třídě mít, aby to učiteli vyhovovalo a dovolovalo mu to připravit pro žáky co nejefektivnější přípravu na výuku.

Graf 13 - Počet žáků

Nejvíce oslovených, přesněji více než polovina tázaných, by si přála mít v prvním ročníku do 17 žáků, což je v dnešní době spíše sen než reálná možnost. V tomto počtu mají učitelé na každého žáka více času a díky tomu, je i osobní přístup učitele k žákovi v hodině častější. Je pravdou, že s tímto počtem žáků se setkáváme především v menších školách. Uvedený počet je také typický pro malotřídky neboli malotřídní školy, kde je ovšem zase náročnost pozvednuta tím, že se v jedné třídě vyučují dva až tři ročníky najednou.

Velice překvapivé je, že více jak 25 žáků na jednu třídu si nepřeje mít v prvním ročníku ani jeden z dotázaných učitelů, i přesto, že je to v dnešní době běžné. Ovšem otázka se tázala na nejvhodnější počet, takže se asi není čemu divit, že tuto odpověď respondenti nevybrali.

V případě odpovědi, do 25 žáků, bych tuto odpověď chápala tak, že učitelé to berou, jako tradiční, typický až běžný počet v momentálních prvních ročnících na základních školách.

Možnosti „*Jiný*“ využili i učitelé, kteří chtěli více rozvést jednu z již nabízených odpovědí. Mnohokrát zde vyjádřili svůj souhlas s tím, že počet do 17 žáků, by byl krásný, avšak nikdy tento počet neměli a bojí se, že už ani nikdy mít nebudou.

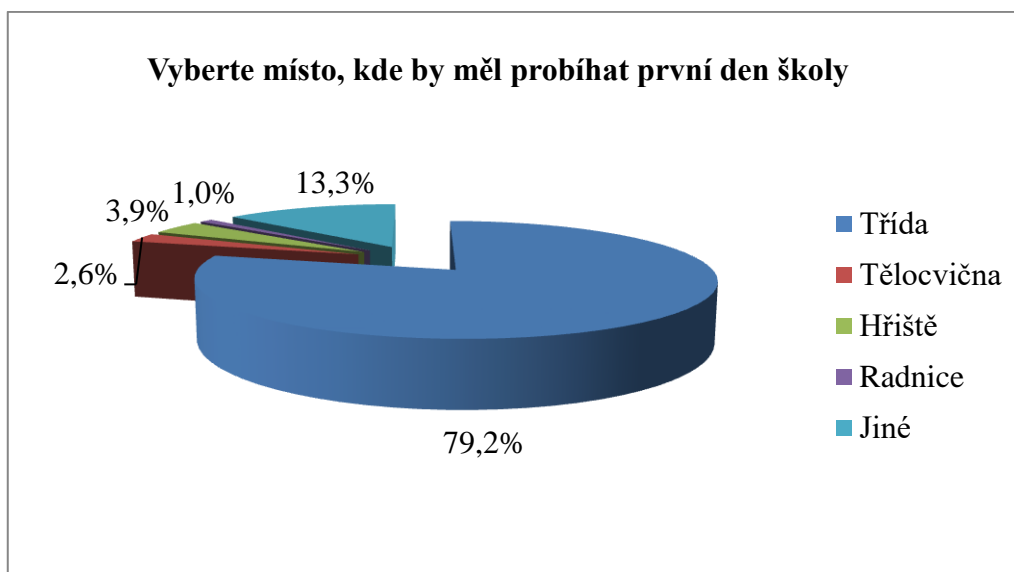
V dalších názorech se nejvíce objevovala odpověď, že ideální je mít ve třídě do 20 žáků. Každý žák nad 20 prý znemožňuje individuální přístup k dětem a každé dítě navíc je znát. Chápou to i tak, že počet do 20 žáků je výhodný, jak pro samotného učitele, tak pro žáky celkově. Objevila se zde také odpověď, kde v 1. třídě je vhodné mít do 20 žáků a v ostatních do 25 žáků.

Avšak nejvíce ohromující odpovědi mi přišly ty, kde by si učitelé přáli mít ve třídě pouze kolem 10 žáků v prvním ročníku.

14. Kde by měl probíhat první den školy?

V případě další otázky si mohl respondent vybrat z nabízených možností nebo opět vybrat možnost „*Jiné*“ a vyjádřit svůj vlastní názor nad tím, kde by měl probíhat první den školy.

Otázka tedy zjišťuje, jaké místo by učitelé vybrali pro zahájení prvního dne školy.

Graf 14 - Místo, pro první den

V tomto případě se až překvapivě velké množství dotázaných shodlo na možnosti třídy. Třída je podle jejich názoru nejvhodnějším místem, kde by měl probíhat první den povinné školní docházky. Nečekala jsem v případě této otázky, tak velkou procentuální přízeň pro odpověď „třída“, neboť mi přijde, že dnes mají školy více jiných, zajímavějších možností a i doba je nakloněna novým, netradičním věcem.

Z ostatních nabízených možností respondenti víceméně nevybírali a jejich procentuální zastoupení v grafu je téměř mizivé. Jedinou zajímavou věcí je, že jejich již zmíněné, nikterak velké zastoupení je z hlediska výsledků téměř shodné.

V odpovědích, kde mohli respondenti vyjádřit svůj názor, se často objevovala možnost haly, atria, auly, družiny, sálu či nějaké větší společenské místnosti, která se nachází v prostorách školy.

Mnoho odpovídajících souhlasí s tím, že je velmi důležitá hudba a slavnostní přivítání, a je jedno, kde se to odehrává. Nejvíce na mě zapůsobila odpověď, že nejdůležitější je, aby to bylo v pěkném a pohodovém prostředí, kde by měla být cítit láska a přijetí.

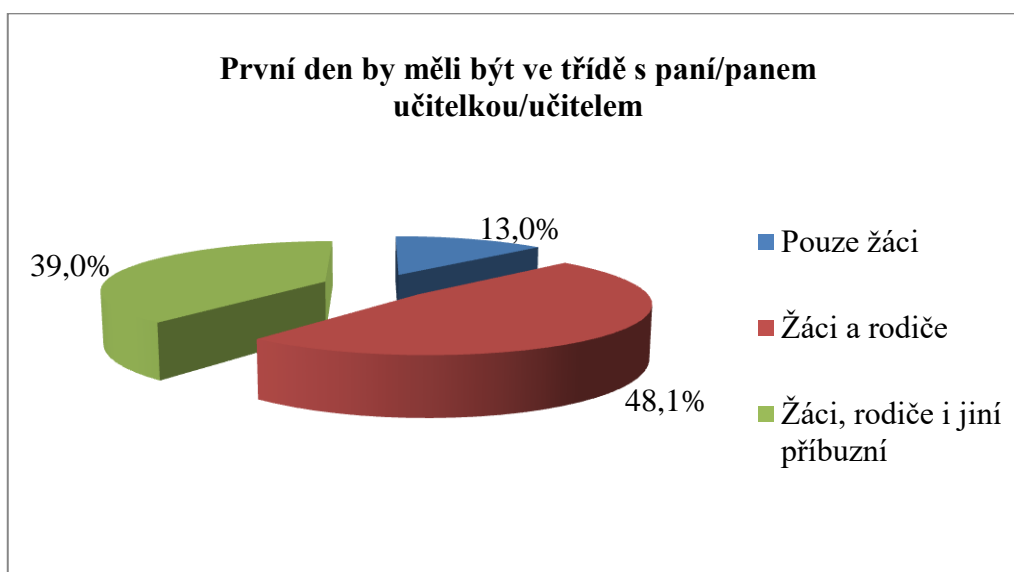
Ovšem největší množství respondentů se domnívá, že nejlepší by bylo začít v nějakém místě z nabízených možností, ale pak určitě pokračovat ve třídě, aby dítě vědělo, kam má další den přijít. Jiní učitelé to chtějí i proto, aby se dítě seznámilo s novým prostředím, s novými spolužáky i s ním samotným, již první den.

Velká část odpovídajících by byla také pro venkovní prostory, ať už by se jednalo o školní zahradu, hřiště, park či by to bylo pouze místo před budovou školy. Ovšem počítají zde i s nepřízní počasí. Někteří respondenti to mají zařízené tak, že přivítání probíhá ve venkovních prostorech a v případě nepříznivého počasí je to přesunuto do tělocvičny.

15. Kdo ještě by měl být první den s paní/panem učitelkou/učitelem ve třídě?

Patnáctá otázka předpokládá, že slavnostní přivítání může probíhat kdekoliv, což nám potvrdila předchozí otázka. Avšak i přesto jde pak učitel či učitelka s žáky do třídy, kde probíhá soukromější přivítání žáků. I tuto hypotéza přechází otázka spíše potvrdila, než vyvrátila. Počítáme tedy s tím, že žáci první den navštíví svoji budoucí třídu, ať už kdykoli během dne.

Otázkou tedy zjišťujeme, jestli chtějí mít učitelé první den ve třídě pouze žáky nebo i jejich rodiče či i jiné další příbuzné žáků.

Graf 15 - První den školy

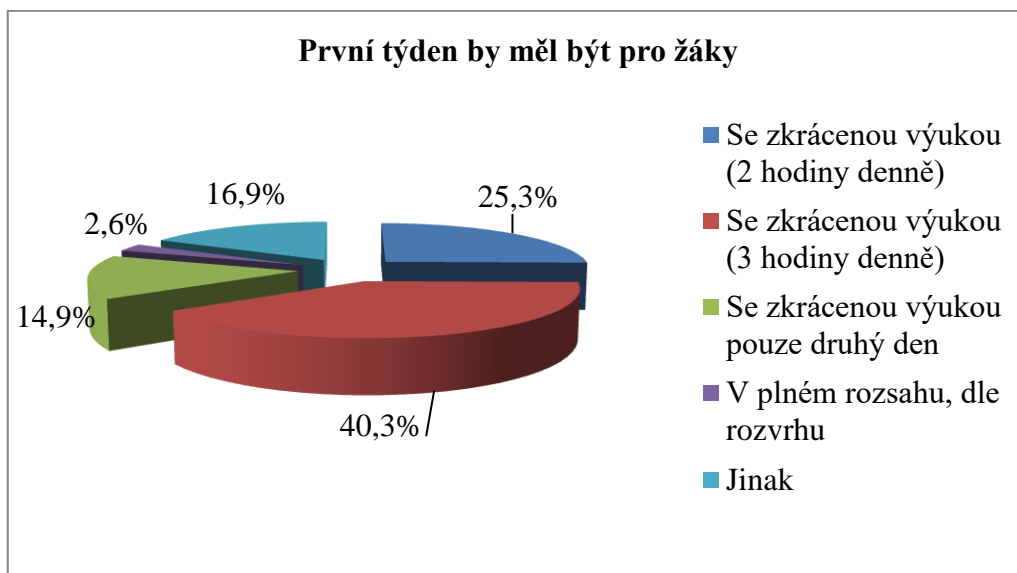
Díky tomuto grafu zjišťujeme, že většina respondentů by uvítala, kdyby první den byl ve třídě pouze vyučující s žáky a jejich rodiči. Avšak i velkému množství odpovídajících by nevadilo, kdyby první den měli třídu sdílet jak s žáky, tak jejich rodiči, ale i ostatními příbuznými. Problémem je, že třídy jsou často malé a mnohdy i

velmi plně vyzdobené, takže, aby se do tříd vešli i ostatní příbuzní, musí být třída opravdu prostorná. Je možné, že právě proto by někteří oslovení byli nejraději, kdyby s nimi ve třídě zůstali pouze žáci. Další možností je, že učitel chce být s žáky sám. Chce zjistit, jak se chovají a projevují bez rodičů v novém neznámém prostředí. V případě začínajících učitelů je dost možné, že na ně doléhá nervozita z momentální situace a přejí si být tedy ve třídě pouze s žáky.

16. Jaký by měl být pro žáky první týden školy?

Otázka měla za úkol zjistit, kolik hodin by měli, dle názoru učitelů, mít žáci v prvním týdnu povinné školní docházky. V otázce mohli učitelé využít svých zkušeností z praxe, ale stejně tak mohli odpovídat na základě svých vlastních názorů a postojů.

Učitelé měli při odpovědi brát v úvahu, jak dlouhý časový úsek žák potřebuje k celkové adaptaci. Měli se zaměřit na to, kolik času žák stráví poznáváním novým míst ve škole, seznámením se se spolužáky, učitelem, učebnicemi, atd. Ovšem nesmíme zapomínat především na celkovou pozornost žáka, kterou by měl v prvním týdnu udržet.

Graf 16 - Výuka

Nejvíce si oslovení myslí, že nejvhodnější možností je mít zkrácenou výuku celý týden, konkrétně tři hodiny denně. Další dotázaní souhlasí se zkrácenou výukou,

ovšem pouze dvě hodiny denně, celý první týden povinné školní docházky. K možnosti „zkrácená výuka pouze druhý den školy“ se přiklání 14,9% oslovených. Jen malé procento by bylo pro, aby žáci nastoupili výuku hned od začátku podle rozvrhu.

V dalších případech se respondenti nejvíce shodli na postupném přidávání hodin, tj. první den jedna hodina, druhý den dvě hodiny, třetí den tři hodiny, čtvrtý den čtyři hodiny a pak už podle rozvrhu. Zmíněná odpověď byla celkově nejfrekventovanější.

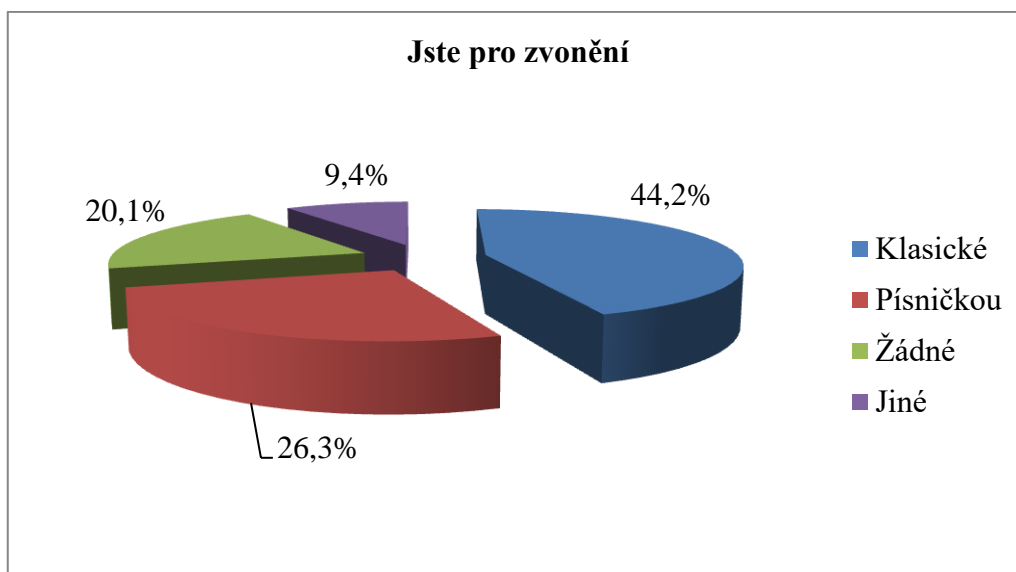
Ostatní návrhy byly také zajímavé. V prvním případě by měli žáci celý týden tři hodiny, ale ne podle rozvrhu, ale podle potřeb vyučujícího. Učitelé jsou ovšem i pro zavedení hned čtyř hodin, avšak ne podle rozvrhu, ale s vlastní náplní hodin, kde se žáci seznamují s prostory školy a jejím okolím. Nebo tak, že žáci mají čtyři hodiny celý týden, ale poslední hodina je vždy zaměřena na seznamování a hry.

V odpovědích se objevil také tzv. zvykací týden, kde žáci mají nejprve v úterý a středu dvě vyučovací hodiny a ve čtvrtek a pátek tři hodiny. Našel se tu také názor, že první den jedna uvítací hodina, druhý den dvě hodiny, třetí a čtvrtý den tři hodiny a pátý den celoškolský projekt ve smíšených skupinách, aby se žáci lépe seznámili a začali se postupně poznávat.

17. Jaké preferujete zvonění?

Poslední otázka dotazníkového šetření zjišťovala, které zvonění by si učitelé nejvíce přáli, nebo které jim nejvíce vyhovuje.

Právě díky tomu, že v dnešní době jsou už i jiné možnosti, kromě klasického zvonění, zajímalo mě, jak to vidí samotní učitelé.

Graf 17 - Zvonění

V tomto grafu můžeme pozorovat, že v i dnešní době je stále nejvíce oblíbené klasické zvonění. Hned na druhém místě je zvonění pomocí písničky, které se stává čím dál oblíbenější a i na školách, více využívanější. Velké množství respondentů, a to celých 20,1%, by bylo ovšem nejraději, kdyby zvonění nebylo žádné. V případě, že na škole nezvoní, není učitel zvoněním svazován a hodinu i přestávku si může dle aktuální potřeby přizpůsobit.

V dalších případech, kde se učitelé mohli více vyjádřit, jsou i přesto nakloněni tradičnímu klasickému zvonění, avšak pouze na začátku hodin. Některým učitelům jde pouze o to, aby byl zvuk stále stejný a identický, jinak jim je jedno, co to bude.

Jiní tázaní mají vyzkoušené dvě melodie, které si žáci samostatně zvolí. V tomto případě je jedna melodie na přestávku a druhá melodie na hodinu. Zmíněný typ zvonění se prý velmi osvědčil.

Někteří jsou přikloněni písničce, ale jen krátké a to jen v případě, když zvoní na hodinu, jakmile zvoní na přestávku, stačí prý jen krátký signál. Jsou zde také názory na to, že písnička se žákům rychle omrzí. Setkala jsem se i se školou, kde mají více než 300 písniček, které se samovolně vygenerují, jak na hodinu, tak na přestávku. Na této škole tedy o omrzení nemůže být řeč.

Zajímavé je, že v případech mají učitelé vlastní pomůcky, které vydávají určitý zvuk – rolnička či zvoneček a tím zvoní, jak na hodinu, tak na přestávku a to i

přesto, že ve škole normálně zvoní. Učitel si může hodinu přizpůsobit a upravit, jak potřebuje a pak si sám zazvoní.

Objevily se tu také nápady, že v prvním pololetí by nemělo být zvonění žádné a učitel by si měl hodinu rozdělit podle potřeby a unavenosti dětí, a od pololetí by mělo být zvonění klasické, tak jak ho známe.

Odpovědi zahrnovaly i mnoho dalších zajímavých typů a nápadů. Bylo by prý vhodné zvonění pouze do velké přestávky a pak už bloky bez zvonění. Na jiné škole se osvědčilo krátké zvonění dvě minuty před hodinou a pak dlouhé zvonění na začátku hodiny. Našly se tu i netradiční způsoby zvonění jako např. zvonění pomocí zvuků z přírody, známých typických signálů nebo na základě dvou, předem vybraných melodií.

8 Návrhy průběhu prvního týdne povinné školní docházky

Na základě zjištěných výsledků z dotazníkového šetření předkládám několik návrhů na průběh prvního týdne povinné školní docházky na základních školách v České republice. Průběh prvního týdne je stejně důležitý, jak pro dítě, tak pro jeho rodiče.

Návrhy jsou rozděleny podle velikosti škol. Dělení začíná u větší městské školy, která je chápána jako škola, která má více tříd, dvě až tři, na jeden ročník. Menší městská škola má jednu, maximálně dvě třídy na jeden ročník. Vesnická škola je typická svým „rodinnějším“ prostředím a zpravidla má pouze jednu třídu na jeden ročník i s menším počtem žáků. Alternativní škola je specifický typ školy s jinými metodami a organizací výuky.

8.1 Větší městská škola

Ještě než nastane samotný nástup nových žáků do školy, má učitel spoustu práce s přípravou a vybavením třídy. Díky prostornějším třídám má učitel možnost uspořádat zcela nové netradiční rozmístění lavic, které může vzhled třídy oživit a zpestřit. Učitel by neměl žákům předem určovat, kde je jejich místo, kam si musí bezpodmínečně sednout. I toto gesto žáci určitě ocení. Žák si tedy může sám vybrat, jak místo, tak i svého budoucího spolužáka, který bude sedět, hned vedle něho.

Do jednoznačného vybavení třídy, by kromě tradičních nástěnek, didaktických pomůcek, výkresů a tradiční, klasické tabule měla určitě patřit i interaktivní tabule, která zcela jistě oživí a zpestří průběh hodin.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že učitelé by jako vhodný počet do prvního ročníku přivítali kolem dvaceti žáků, ale na větších městských školách je to většinou kolem 25 žáků, což se v odpovědích také často vyskytovalo. Počet dvacet pět žáků je pro větší školu typičtější.

Podle dostupných výsledků by měla mít větší městská škola zcela jistě slavnostní přivítání žáků první den školy. Slavnostní přivítání by mělo probíhat ve velkých společných prostorách školy. Do těchto prostor zahrnujeme atrium, halu či společenský sál. V případě příznivého počasí není od věci uskutečnit slavnostní přivítání žáků ve venkovních prostorách školy. Se slavnostním přivítáním mohou určitě pomoci i starší žáci školy, většinou jsou to žáci devátých tříd. Na slavnostním přivítání by neměl chybět ředitel či ředitelka školy. Díky tomu, že se jedná o větší

městskou školu, mělo by „prvňáčky“ přivítat celé vedení základní školy, tedy i zástupce ředitele nebo ředitelky.

Přivítání by mělo bezpodmínečně pokračovat v kmenové třídě žáka. Jak již bylo několikrát zmíněno, díky větším prostorám školy i třídy je možné, aby byli ve třídě se žákem, jak rodiče, tak i další příbuzní.

Na základě získaných informací by žáci mohli na začátku roku dostat školní tričko a jiné pomůcky, jako např. pera, sešity s logem školy. Jednotlivé pomůcky, které žák od školy či od sponzorů obdrží, by měli být opatřeny pouze podpisem dítěte. Díky většímu počtu žáků ve třídě, se může stát, že na žáka nevyjde pěkná značka a žák to může chápat jako křivdu namířenou proti němu. Proto je lepší v těchto typech škol užívat pouze podpis žáka a to v podobě jméno a příjmení.

Co se týká výuky v prvním týdnu povinné školní docházky, nejvhodnější by bylo postupné přidávání hodin. Což znamená, že první, slavnostní, den jsou žáci ve škole pouze hodinu, další den dvě hodiny a takto to pokračuje, až do počtu hodin, podle určeného rozvrhu.

Jelikož se jedná o větší školu s více třídami a větším počtem žáků v každém ročníku, určitě je zde klasické zvonění přínosné.

8.2 Menší městská škola

I v případě menší městské školy je výzdoba třídy nezbytnou součástí přípravy učitele. Součástí výzdoby by mělo samozřejmě být i rozmístění lavic. V tomto případě je vhodnější tradiční rozmístění lavic a to buď do dvou, nebo tří sloupců. Sloupce jsou často i pojmenované a to jako „u dveří“, „u okna“ a „uprostřed“. Ani zde, by učitel neměl místo žákovi předem určit, ale měl by nechat na jeho svobodné vůli, kam si chce sednout. Ovšem nikde není dané, že později ho nemůže přesadit na základě okolností např. dítě je levák, nosí brýle, z místa nevidí, či vyrušuje se spolužáky.

Co se týká hmotného vybavení třídy, už i menší městské školy mají ve většině případů k dispozici interaktivní tabuli, která zdobí téměř každou třídu. Jak už bylo zmíněno, doba je stále modernější, a proto práce s novými technologiemi je důležitou součástí vzdělání žáků.

I učitele na menší městské škole by potěšil, co nejmenší počet žáků v prvním ročníku základní školy. Na základě odpovědí z dotazníků by učitelé byli rádi, kdyby s nimi bylo ve třídě maximálně dvacet žáků a to proto, aby se jim mohli více individuálně věnovat.

Slavnostní přivítání žáků je také součástí prvního dne na menší městské škole. Přivítání by, ale v tomto případě mělo probíhat nejdříve ve venkovních prostorách školy, jako je hřiště, park nebo zahrada. Za nepříznivého počasí by se přivítání mohlo přesunout do prostor tělocvičny. K slavnostnímu aktu by určitě mohl přispět i hudební doprovod a především vřelá, přátelská atmosféra. I zde žáky slavnostně přivítá ředitel nebo ředitelka školy.

Následné přesunutí žáků do tříd je i v tomto případě na místě. Žák očekává, že již první den navštíví svoji budoucí třídu a vybere si svoji lavici, kterou bude sdílet s dalším spolužákem. Avšak vítání ve třídě by bylo dobré omezit pouze na žáky a jejich rodiče.

Otázku stejnokroje bych omezila na to, aby žáci dostali pouze velmi pestré barevné tričko, které by si brali na společné akce. Do těchto akcí můžeme zařadit výlety, školy v přírodě, exkurze, branné závody, sportovní utkání, apod. Díky tomu, že zde již není tak velký počet žáků, můžeme klidně nějaký čas využívat značky na pomůckách dítěte. Je samozřejmě možné značky používat pouze na sešitech a jen do té doby, než se žák naučí číst a psát.

Výuku v prvním týdnu bych nechala s postupným přidáváním hodin a pak už pokračovat dle rozvrhu. Ovšem poslední hodina by byla vždy seznamovací a pro žáky celkově informační. Učitel by v této hodině mohl žáky seznámit se školním řádem, pravidly, chodem školy, ale mohl by je také školou provést a ukázat jim, kde co mohou najít. Dala by se sem také zařadit možnost „*se zkrácenou výukou*“ a to tři hodiny denně.

Jako zvonění bych vybrala dvě melodie, které si žáci školy sami zvolí pomocí hlasování. Jedna melodie by určovala, kdy hodina začíná a druhá, kdy hodina skončí. Zajímavá by byla také možnost namixovaných písniček, které se náhodně vygenerují. Myslím si, že písničky žáky může pěkně namotivovat do dalších hodin, ale především je příjemně povzbudí a aktivizuje.

8.3 Vesnická škola

Vzhledem k tomu, že menší vesnické školy, mají málo tříd, tak se na celkové výzdobě školy podílejí většinou všichni zaměstnanci školy společně. Výzdoba je nejen ve třídách, ale i na chodbě, ve družině nebo v šatně. Na základě toho, že menší škola má i méně místa, určitě bych preferovala tradiční rozmístění lavic. Už i z hlediska toho, aby všichni žáci dobře viděli na tabuli. Učitel by zde mohl zasedací pořádek připravit, protože žáky většinou zná a také ví, kdo se s kým kamarádí.

V případě interaktivní tabule by bylo dobré, aby alespoň jedna třída tuto tabuli měla. Učitelé by si hodiny podle potřeby měnily a interaktivní tabuli tak plně využívali, jak všichni učitelé, tak všichni žáci.

Díky omezenému místu by byl nejlepší počet do 17 žáků, což byla také nejčastější odpověď našich tázaných učitelů. Menší počet žáků dává učiteli možnost mnohem většího individuálního přístupu k žákovi než v jiných typech škol. Učitel má méně kontrolování a opravování. Právě díky tomu i více času na další přípravy hodin.

Menší vesnická škola má mnohdy jen několik tříd a proto je slavnostnější přivítání nových žáků spíše skromnější, avšak je. Žáky určitě přivítá jak učitel, tak i ředitel/ka školy. Na mnoha vesnicích chodí prvňáky také vítat sám starosta obce. Celkové přivítání probíhá pouze ve třídě, kde jsou s žáky především rodiče. Málokdy jsou zde i další příbuzní i přesto, že vesnické školy jsou považovány za „rodinnější“. Ovšem z hlediska místa je více lidí ve třídě chápáno jako problém.

Daný typ školy by si stejnokroj pořizovat neměl. Pokud by škola měla zájem o stejnokroj nebo alespoň o něco stejného, bylo by dobré to projednat předem s rodiči a v případě zájmu to během roku pořídit. Pokud by se jednalo o malotřídní školu, bylo by hloupé, aby stejnokroj nosili jen třeba dva žáci. Značky bych na této škole určitě používala. Už právě proto, že tu je „rodinná“ atmosféra, jsou značky žákům bližší. Značky můžeme používat jak v podobě razítek, samolepek, tak i třeba nakreslených motivů.

Jako vhodný počet hodin bych zde viděla zkrácenou výuku na tři hodiny denně. Tyto tři hodiny by učitel využíval podle svých vlastních potřeb. Hodiny by byly propojeny s herními prvky a skupinovými akcemi.

Hojně využívané je na menších školách zvonění pomocí nějakého předmětu. S tímto návrhem jsem se také v odpovědích setkala. Respondenti navrhují zvonění pomocí rolničky, zvonečku, ale stačil by i zvukový signál, který daný předmět vydává, např. trumpetka.

8.4 Alternativní škola

Alternativní školy mají vždy specifickou výzdobu. Preferují netradiční, až speciální rozmístění lavic. Avšak může tu být i problém s tím, že všichni žáci dobře nevidí na tabuli nebo je jejich výhled problematický. Učitel zpravidla zasedací pořádek neurčuje, protože v těchto typech škol si žáci často místo mění a mnohdy ho nemají ani pevně dané.

Z hlediska moderní techniky bych interaktivní tabuli doporučila i školám alternativním. Je pravdou, že tyto typy škol mají často svých jiných didaktických pomůcek mnoho. I navzdory tomu, považují interaktivní tabuli za novodobou potřebnou techniku používanou ve vyučovacích hodinách.

Jelikož alternativní školy víceméně navštěvují menší počty žáků, tak počet do 17 by byl přijatelný. Také tím, že školy mají mnoho, jak už jsem zmiňovala, didaktických pomůcek, je menší počet žáků vhodnější. Žáci mají prostor a čas se s těmito pomůckami naučit pracovat a využívat je.

Určitě i v tomto případě bych volila slavnostní přivítání, protože každé dítě vstup do první třídy považuje za velkou slávu a zlomový okamžik. Slavnostní přivítání by mohlo probíhat netradičněji v souladu s pravidly a možnostmi alternativní školy. Nabízela by se možnost školní družiny s divadelním představením nebo hudebním vystoupením. Přivítání vedením školy by i v tomto případě mělo být součástí prvního školního dne. Ve třídě s paní učitelkou či panem učitelem by mohli být klidně i ostatní příbuzní a nejen rodiče. Alternativní školy jsou většinou otevřeny všem možnostem, návrhům a připomínkám.

Jak jsem již předeslala, jsou alternativní školy nakloněny a otevřeny různým postojům, proto bych zde nějaký stejnokroj po zvážení zavedla. Mnohé školy mohou mít ze stejnokroje obavy, ale věřím, že alternativní by si i se stejnokrojem poradily a mohly by přijít i kladné zpětné reakce. Ovšem, co se týká značek, bych byla spíše pro, aby žáci užívali na pomůčkách jméno a příjmení, jelikož se alternativní školy

snaží o to, aby se žák co nejdříve osamostatnil. To však neznamená, že by učitelé nemohli používat razítka či samolepky.

Alternativní školy by jistě potěšila možnost, kdyby měl žák plný počet hodin, tak jak mu určuje rozvrh, avšak s vlastní náplní učitele. Pro tyto školy je typické, že mají odlišné vyučování nebo způsoby výuky, tudíž je na místě podrobnější seznámení s celkovým chodem školy. Nezapomínala bych zde zařazovat skupinovou práci i práci ve dvojicích.

Jako zvonění bych doporučovala zvonění „tiché“ neboli žádné. Mnoho těchto škol nemá jasně dané vyučovací hodiny a proto je pro ně lepší, když nejsou striktně omezovány zvoněním. Učitel může někdy zazvonit na svůj např. vlastní zvoneček v případě, že chce, aby žáci již dokončili práci nebo přešli k jiné činnosti.

První hodina ve škole

Námět na první hodinu ve třídě může být společný pro všechny typy škol. Na první hodinu může „prvňáčky“ dovést starší spolužák z vyššího ročníku. Jeden starší žák má na starost pro tento den, někde i delší čas, jednoho „prvňáčka“ o kterého se stará. Přivítá ho před vstupem do jeho třídy, uvede ho a pomůže mu vybrat vhodné místo pro sezení. Pomáhá mu, orientovat se ve škole. Provádí ho, ukazuje mu, kde se nacházejí toalety, šatna, popř. jiné místnosti. Pro první den, dny či týdny je pro nového žáka průvodcem, rádcem a kamarádem.

Hodina by měla být z počátku uvítací, seznamovací, strávená s rodiči či jinými příbuznými. Učitel žáky seznamuje s novým prostředím, žáci se představují a navazují první kontakty se spolužáky. Doporučovala bych, aby učitel zůstal nějakou dobu s žáky sám. Žáci se před vrstevníky více otevřou a nejsou tak nervózní. Učitel může žáky naučit uvítací básničku, kterou budou od tohoto dne používat každý den. Vhodné je i zazpívat si píseň, kterou by měli žáci znát ze školy mateřské, což bude jejich první společná aktivita. Samozřejmě se žáci více zapojí, pokud oslovíme přímo je. Můžeme je nechat podepsat se na tabuli, napočítat do určitého počtu nebo říct básničku individuálně. Určitě je nebudeme první den do ničeho nutit.

V některých případech, jde učitel žákům ukázat prostory školy, již v tento den. V případě, že školní prostory budou procházet až následující dny, měl by i

přesto učitel žáky seznámit s nejbližším okolím třídy. Jsem zastánce názoru, že rodiče se do třídy už vracet nemusí.

Rodiče během času, kdy je učitel s žáky o samotě, mohou zařizovat školní družinu či školní jídelnu. Čas mohou využít i pro vybavení kapsáře, ať už na tělocvik nebo v šatně. V některých školách může také probíhat první informační schůzka pro rodiče, kde může být přítomno i vedení školy a vychovatelé.

Školní družina

I přesto, že v dotazníku nebyla otázka zabývající se školní družinou, je ve spojitosti s povinnou školní docházkou důležitá.

Především ve větších městských školách je vhodné si zažádat o školní družinu ještě před nástupem dítěte do školy. Někteří rodiče se na možnost navštěvovat školní družinu informují už během zápisu. V mnohých případech se může stát, že je kapacita družiny omezená a dítě by se do ní nemuselo dostat. Je ovšem pravdou, že žáci prvního ročníku mají většinou přednost.

Co se týká menších městských škol, tam rodiče zařizují školní družinu mnohdy až v den nástupu dítěte. Paní vychovatelky jsou jim od ranních hodin k dispozici a předávají jim potřebné informace a přihlášky.

Vesnické školy mají výhodu v tom, že je zde malý počet žáků a rodiče se tu velmi často s paní vychovatelkou znají, tudíž mají informace zjištěné předem. Přihlášku obvykle vyplňují až první školní den. Právě díky menšímu počtu žáků, je velmi pravděpodobné, že zde se rodič o místo ve školní družině bát nemusí.

9 Shrnutí výsledků průzkumu a diskuze

Průzkum byl realizován s cílem objasnit, jak probíhá první týden na základních školách v České republice. Díky dotazníkovému šetření, které bylo složeno ze 17 otázek, jsem zjistila několik poznatků, díky nimž jsem mohla vytvořit návrhy na průběh prvního týdne pro různé typy škol. Celkové výsledky bych zde chtěla prezentovat.

Nejprve musím zmínit, že mezi dotazovanými převažovaly ženy, učitelky s praxí s věkem přes 50 let, převážně z Ústeckého kraje. Zjišťovací otázky pouze mapovaly, jací učitelé se dotazníkového šetření účastnili nejvíce.

Odpověď, na které se respondenti téměř shodli, se týkala slavnostního přivítání žáků. Bylo zjištěno, že souhlasí se slavnostním přivítáním žáků v první třídě spojené s uvítáním paní ředitelkou či panem ředitelem. Jako nezbytné považují učitelé to, aby žáci první den navštívili svoji třídu a v nejlepším případě pouze s rodiči. Nevadilo by jim však ani přivítání ve venkovních prostorách, samozřejmě za příznivého počasí. Mnozí by přivítání doprovodili hudbou.

V případě stejnokroje v prvním ročníku, zde byli spíše negativní a nesouhlasné názory. Pravým důvodem je možná i to, že pojem „stejnokroj“ je chápán více jako uniforma. Avšak tázaní jsou velmi nakloněni používání interaktivní tabule, kterou považují za nutnou součást vybavení, již v první třídě.

Překvapivé bylo, že zasedací pořádek by nechali téměř všichni na výběru žáků. Třebaže je v dnešní době velké množství různých typů rozmístění lavic, drželi by se odpovídající typického, tradičního rozmístění. Většina by se také přikláněla k tomu, aby dítě v první třídě používalo vlastní značku na svých osobních věcech či pomůckách, například na sešitech.

Větší náklonnost si získala spíše vesnická škola, ovšem jen krůček před menší školou městskou. S negativním ohlasem se ovšem nesetkala ani škola větší městská. Upřednostňovaná zde byla spíše atmosféra, vztahy a kolektiv v dané škole. Učitelé by nejraději pracovali ve třídě, kde bude pouze do 17 žáků. Počet do 20 žáků je prý hraniční, aby jim mohl učitel poskytovat dostatečný individuální přístup a celkově byla hodina efektivní.

Také si myslí, že nejlepší by bylo první týden školu navštěvovat se zkrácenou výukou. Zkrácená výuka by měla probíhat tak, že každý den bude postupně přibývat

jedna hodina navíc, až do počtu daného rozvrhem. Souhlasili by i se zkrácenou výukou, která by byla pouze tři hodiny denně. V mnoha případech by učitelé byli spokojeni i s postupným přidáváním hodin, kde by hodiny probíhaly ne dle rozvrhu, ale podle potřeby vyučujícího.

Co se týče zvonění, našli se zde i zajímavé odpovědi. Nakonec by stejně učitelé vybrali klasické zvonění, které by využívali, jak na začátek, tak na ukončení hodin. Z hlediska zajímavosti učitelé zvoní nějakým předmětem, ať už rolničkou či zvonečkem nebo mají nahrané melodie písní, které si žáci sami vybrali. I přes veškeré návrhy, by zřejmě nebyl problém s jakýmkoliv zvoněním.

S největším překvapením, jsem se setkala u otázky „*Jaký počet žáků je pro Vás v první třídě nejvhodnější?*“. V případě možnosti „*Nad 25 žáků*“, nikdo z dotazovaných tuto variantu neoznačil. Byla to jediná možnost v dotazníku, která měla 0% odpovědí.

Otázka „*Jste pro tradiční rozmístění lavic?*“, s možnostmi odpovědí *ano x ne x nevím*, měla jako jediná, téměř shodné odpovědi v případě variant *ano x ne*. Mnoho učitelů psalo i své nápady a názory a pouze nezaškrtovali možnosti, které jsem jim nabízela.

Navzdory tomu měla otázka „*Preferujete slavnostní přivítání žáků první den školy?*“, největší procento kladných odpovědí. Téměř 98% dotázaných odpovědělo *ano* a vyjádřilo tak souhlas s tím, aby byli žáci první školní den přivítání se slávou.

Z průzkumu vyvozují, že jak hlavní otázka, tak dílčí otázky byly zodpovězeny natolik, aby mohly být vytvořeny návrhy na průběh celého prvního týdne povinné školní docházky. Díky tomu, že odpovědi na otázky byly různorodé, dovolily poznat zajímavé návrhy a rozšířit znalosti o nové poznatky.

Na internetu se dá najít spousta stránek, či spíše blogů, které rozepisují průběh prvního týdne povinné školní docházky, avšak většinou pouze z pohledu rodiče. Rodiče se zde zaměřují především na pocity svých dětí. Maminky popisují, co jejich dítě prožívalo a jak se cítilo první den školy. Někde je průběh jen krátce zmíněn, ale nijak podrobněji, konkrétněji popsán není. Rodiče, především maminky, si na těchto stránkách vyměňují poznatky. Radí si, co je dobré, aby si dítě první den přineslo,

osvětlují si neznámé termíny, které ve škole slyšely či diskutují o tom, co se jim zdálo zajímavé a nápadité od paní učitelky.

I na mnohých stránkách základních škol v informacích pro rodiče můžeme najít stručný průběh, zpravidla pouze prvního dne školní docházky. Na stránkách škol najdeme již podrobnější instrukce vztahující se k prvnímu dni a pak i následně celému prvnímu týdnu povinné školní docházky. Většinou se tu dozvídáme kdy, kde a jakým způsobem bude probíhat přivítání prvňáčků, co bude poté následovat, ale i to, co si mají žáci první den přinést. Někde nalezneme i rozvrh, podle kterého budou mít žáci první týden výuku. Škola informuje i to tom, jak si zajistit školní družinu, školní jídelnu apod. Zmiňují se také o tom, že podrobnější pokyny žáci dostanou právě během prvního týdne.

ZÁVĚR

Diplomovou práci jsem zaměřila na celkový průběh prvního týdne povinné školní docházky v prvních ročnících základních škol ve všech krajích v České republice.

V teoretické části jsem objasnila důležité pojmy spojené s vývojem a výchovou dítěte především v předškolním věku. S předškolní výchovou je spojen i výběr mateřské školy a proto jsou zde zmíněny i rady, jak si vybrat vhodnou mateřskou školu na základě jejich silných a slabých stránek. Představila jsem i termíny školní zralost a školní připravenost. Vzhledem k tomu, že školní zralost a školní připravenost se zjišťují pomocí testů, tak i v této práci lze nalézt několik testů, které jsou podrobněji představeny. Důležitou součástí teoretické části je i zápis do prvního ročníku, který je právě spojen s výběrem základní školy. Zápis je tu popsán nejen z hlediska jeho průběhu. Je zde odpovězeno i na problematiku odkladů a otázek spojených s dobou „po zápisu“.

Nejzajímavější oblastí teoretické části je její poslední kapitola. Poslední kapitolu jsem se snažila obohatit o zajímavé a potřebné informace jak pro učitele, rodiče, tak i pro budoucí žáky. Učitelé tu mohou najít rady spojené např. s výzdobou a celkovou vybaveností třídy. Rodiče tu naleznou odpovědi na své obavy a očekávání, co se týká prvního školního dne, popřípadě prvního školního týdne. Ovšem objevují se tu pro ně i informace, jak pomoci vlastnímu dítěti v průběhu prvního týdne školy, jak ho podpořit a povzbudit. Avšak nejcennější rady tu jsou pro budoucí prvňáčky. Ti zde naleznou tzv. Desatero pro prvňáčky, které jim zobrazí, co by měli zvládnout, než nastoupí povinnou školní docházku. I přesto nejdůležitější „vychytávky“ jsou zde spojeny s prvním školním dnem, ať už se jedná o pomůcky, vhodně vybrané místo ve třídě nebo třeba dobře zvolený spolužák v lavici. Zařadila jsem sem i otázky a odpovědi, které jsou zaměřeny na nepřizpůsobení se školní docházce nebo obav ze školy.

Praktická část diplomové práce se skládá z dotazníkového šetření. Nástrojem průzkumu byl dotazník rozeslaný na základní školy do všech krajů v České republice. Na základě celkového vyhodnocení, jsem dospěla k několika poznatkům, které souvisí s průběhem prvního týdne povinné školní docházky. Právě proto, že odpovídající učitelé využívali i možnosti vyjádření vlastního názoru či nápadu,

výsledky se tím staly mnohem zajímavějšími a nápaditějšími. Výsledky lze také označit za objektivní, protože učitelé pocházeli z různých krajů České republiky, čímž byla zmapována celá Česká republika. Z následných získaných výsledků jsem vytvořila návrhy na průběh prvního týdne povinné školní docházky v různých typech škol. Díky tomu se v této diplomové práci může každý ztotožnit s pro něho vhodným průběhem prvního týdne školního roku.

Cílem diplomové práce bylo ukázat, jak probíhá první týden povinné školní docházky, což se díky dotazníkovému šetření podařilo. Následně se i díky získaným výsledkům mohly vytvořit návrhy, jak první týden školního roku uspořádat a celkově připravit.

Závěrem této práce mohu konstatovat, že konečné návrhy, které jsem vytvořila, jsou cenným, zajímavým prostředkem nejen pro učitele základních škol, ale i pro rodiče a samotné žáky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, ŠMARDOVÁ, Vlasta (2011). *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-1829-0.
2. DAVIDO, Roseline (2001). *Kresba jako nástroj poznání dítěte*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-449-4.
3. DUBJAKOVÁ, Alena. *Možnosti rozvoje smyslového vnímání u dětí s kombinovaným postižením v MŠ pro zrakově postižené*. Brno, 2007. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Fakulta pedagogická.
4. FOUNDATION, Bell (2016). Education system in England. In: *British Council*. [online]. [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: <https://eal.britishcouncil.org/parents/education-system-england>.
5. FOUNDATION, Bell (2016). Education systems overview. In: *British Council*. [online]. [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: <https://eal.britishcouncil.org/eal-sector/education-systems-overview>.
6. FULGHUM, Robert (1991). *Všechno, co potřebuji znát, jsem se naučil v mateřské školce*. Praha: Odeon. ISBN 80-207-0306-3.
7. GOLEMAN, Daniel (1997). *Emoční inteligence*. Praha: Columbus. ISBN 80-85928-48-5.
8. GRÖLL, Christian, SEHRBROCK, David (2002). *Jak vyzrát na školu*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-613-6.
9. KOL. AUTORŮ (2012). Education system in the UK. In: *Mentor International*. [online]. [cit. 2016-11-09]. Dostupné z: <http://www.mentor.ac/ukinfo.php>.
10. KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana, PUPALA, Bronislav (2001). *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-585-7.
11. KROPÁČKOVÁ, Jana (2008). *Budeme mít prvňáčka*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-359-8.
12. KUCHARSKÁ, Anna, ŠVANCAROVÁ, Daniela (2004). *Bezstarostné roky?* Praha: Scientia. ISBN 80-7183-291-X.
13. MATĚJČEK, Zdeněk (1996). *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-085-5.

14. PFAFF, Jürgen (2006). *Techniky léčení barvami*. Olomouc: Fontána. ISBN 80-7336-333-X.
15. POSPÍŠIL, Radek (2009). *Úvod do pedagogiky*. [online]. [cit. 2016-07-13]. Dostupné z:
http://is.muni.cz/el/portest/estud/pedf/ps09/uvod_ped/web/pojeti.html.
16. PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří (2013). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.
17. SHAPIRO, Lawrence E. (1998). *Emoční inteligence dítěte a její rozvoj*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-238-6.
18. SINDELAROVÁ, Brigitte (2013). *Předcházíme poruchám učení*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0405-3.
19. ŠPAŇHELOVÁ, Ilona (2004). *Dítě v předškolním období*. Praha: Mladá fronta. ISBN 80-204-1187-9.
20. ŠPRIŇAROVÁ, Eva. *Školní zralost a připravenost předškolních dětí*. Olomouc, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Palackého. Fakulta filozofická.
21. ŠRÁMKOVÁ, Martina (2005). *Rukověť rodiče malého školáka*. Praha: Albatros. ISBN 80-00-01491-2.
22. ŠŤOURAČOVÁ, Alena (2011). *Testy školní zralosti: Strašák dětí a rodičů?* [online]. [cit. 2016-07-13]. Dostupné z: <http://www.maminka.cz/clanek/testy-skolni-zralosti-strasak-deti-a-rodicu>.
23. VÁGNEROVÁ, Marie (2000). *Vývojová psychologie*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.
24. VERECKÁ, Naděžda (2002). *Jak pomáhat dětem při vstupu do školy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-474-2.
25. ZELINKOVÁ, Olga (1994). *Poruchy učení*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-038-3.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník

Dotazník: První týden povinné školní docházky

Vážení učitelé,

jako studentka Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, bych Vás ráda požádala o vyplnění dotazníku, který použiji jako výzkumný prostředek k mé diplomové práci. Dotazníky mi pomohou zmapovat průběh prvního týdne povinné školní docházky. Své odpovědi můžete vybírat z možností, které jsem předem stanovila.

Dotazník je anonymní a zabere Vám pouze pár minut.

Děkuji Vám za ochotu, vstřícnost a poskytnuté informace.

Martina Hospodková

1. Pohlaví:

- Muž
- Žena

2. Jsem:

- Budoucí učitel/ka
- Učitel/ka s praxí

3. Věk:

- 23 – 30
- 31 – 35
- 36 – 40
- 41 – 45
- 46 – 50
- 50 a více

4. Kraj, ve kterém se Vaše ZŠ nachází:

.....

5. Je vhodné mít v první třídě stejnokroj?

- Ano
- Ne
- Jiná.....

6. Měl/a by žáky první den přivítat ředitel/ka školy?

- Ano
- Ne
- Nevím

7. Preferujete slavnostní přivítání žáků první den školy?

- Ano
- Ne
- Nevím

8. Měl by být předem určený zasedací pořádek žáků?

- Ano
- Ne
- Nevím

9. Jste pro tradiční rozmístění lavic?

- Ano
- Ne
- Nevím

10. Mělo by mít každé dítě v první třídě svoji značku? (např. na sešitech)

- Ano
- Ne
- Nevím

11. Měla by se v první třídě používat interaktivní tabule?

- Ano
- Ne
- Nevím

12. Je Vám bližší základní škola:

- Menší – vesnická
- Větší – městská
- Jiná.....

13. Jaký počet žáků je pro Vás v první třídě nejvhodnější?

- Do 17 žáků
- Do 25 žáků
- Nad 25 žáků
- Jiný.....

14. Vyberte místo, kde by měl probíhat první den školy.

- Třída
- Tělocvična
- Hřiště
- Radnice
- Jiné.....

15. První den by měli být ve třídě s paní/panem učitelkou/učitelem:

- Pouze žáci
- Žáci a rodiče
- Žáci, rodiče i jiní příbuzní

16. První týden by měl být pro žáky:

- Se zkrácenou výukou (2 hodiny denně)
- Se zkrácenou výukou (3 hodiny denně)
- Se zkrácenou výukou pouze druhý den
- V plném rozsahu, dle rozvrhu
- Jinak.....

17. Jste pro zvonění:

- Klasické
- Písničkou
- Žádné
- Jiné.....

Děkuji Vám za spolupráci a vyplnění tohoto dotazníku. Martina Hospodková